

„A főretorták” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

felvidék

2021. december II. évfolyam 12. szám

A díjak nem
lényegesek,
ami viszont
kulcsfontosságú,
azok a nyomok,
amelyeket
az író ember
hátrahagy.

(Peter
Juščák)

5 Juhász Dósa
János - Kerenics
fele

6 Dr. Kiss László -
„Bovaryné én
vagyok” - Flaubert
patográfija

12 Finta Viktória -
Kíséret szavak-
kal, szöveggel és
csenddel

14 Ocskay Lilla -
Terasz



Lapszámunkat Alföldi István keramikusművész alkotásaival illusztráltuk

vezérvess

M. Csepécz Szilvia

A költemények

Végigremeg az asztallapon
akár márványon a repedés
akár pulzáló véralagút
beledobol a folytonosság
vacsorakészítés közben
s míg az esti filmet nézem
észrevétlenül kisurrannak
a nyílásokon a költemények

Személyi holmi ahogy lázad
A papírból kiszakadva
a pillanat már alakít
Fekete versek nem feltűnőek
Biztosan tudnak valamit
Teszik a dolguk
Én meg hirtelen tiszta lettem
Túl fehér
Csupasz távolságok halma
És lábam
a földnek feszülő
öntőformák szabadalma

fordulópont

A KISEBBSÉGI ÍRÓI LÉT VALÓSÁGA

Peter Juščák

Ritkán jut el egy szlovák író ahhoz, hogy eltöprengjen, milyen egy nemzeti kisebbséghez tartozó írónak lenni. Egyrészt, mert elmerül a saját közösségében, és sokszor nem talál okot arra, hogy elgondolkodjon, hogyan élnek más közösségekben működő kollégái. A kisebbségek megvizsgálásának körülményei elkerülték a figyelmet. Nem szabad akaratomból, nem is valami hirtelen és kimagasló érettség következtében, hanem mert szülővárosom,

Eperjes környéke elválaszthatatlan kapcsolatban áll a kisebbségekkel. Magyarok, ruszinok, ukránok, lengyelek, csehek, németek – fiatalkoromban az ország keleti részén az összes nemzet olyan szorosan érintkezett egymással, hogy létezésük és megnyilvánulásuk természetes érzéssel töltöttek el.

Más nyelvek közelsége és érzékelése egy dolog. A nyelv védelme, fejlesztése, finomítása viszont más kérdés. Még a rendszerváltás előtt az egyik

barátom, egy görög-katolikus pap elmondta nekem, hogy népszerűsíteni kezdte a ruszin nyelvet a nyilvánosság előtt és a görög-katolikus egyházban. Az első pillanatban úgy tűnt számomra, hogy ez a szlovák nyelvi integritás eróziója. Eleinte túlságosan hiú voltam, viszont ez gyorsan elhalványult etnikai hovatartozásom feltárásával. Nem sokkal később hasonló aggodalomról, mi több, gyanúról hallottam valami sötét múlttal kapcsolatban,

amikor Kassán, Márai Sándor szülőházánál leleplezték az író emléktábláját. A titokzatos, sötét múltból szóló szóbeszéd ebben az esetben is elszórtak, és feltárult a világhírű szerző valódi képe. Mivel az igazi értékek mindig a felszínre kerülnek, és képesek fennmaradni, így történt ez a kassai származású Márai esetében is. „Szülőföldem a magyar nyelv” – mondta az író, és ezzel egyetemes igazságot fogalmazott meg minden nemzet és minden

nemzetiség írójáról. Mi lehetne fontosabb egy író számára, mint a zseniális nyelv, amellyel világát formálja, értékrendjét bővíti, és amely csúcspontjában a mindent átható emberi értékeket érinti? Elgondolkodtató tehát, milyen is lehet kisebbségi írónak lenni. Nem lehet, hogy a kisebbség csak optikai csalódás, főleg, ha az írónak öt, tíz vagy akár negyvenmillió nyelvtársa áll a háta mögött? Ezt a valóságot figyelembe véve úgy vélem, minden író elsősor-

fordulópont

ban a környezetében kommunikál az irodalom segítségével. A társadalmi többséghez tartozó írókkal ellentétben azonban nem egy, hanem három célközönséggel is rendelkezik: a közvetlen környezetén kívül lehetnek olvasói a társadalmi többség nemzetében, ugyanakkor felszólalhat a többségi társadalom nyelvi környezetében is, tehát az országban, ahol él. Ennek a szerzői hármasságnak nagyszerű példája volt Grendel Lajos kiváló prózaíró és kiemelkedő ember, aki briliáns prózájával a magyar–szlovák határ mindkét oldalán megnyerte az olvasókat. Persze lehet, hogy tévedek, de nekem úgy tűnik, hogy kisebbségi írónak lenni a mindennapi élet szempontjából is nehéz. A szerző valószínűleg olyan gondokkal is küzd, amelyek számunkra ismeretlenek. De az olvasók szolgálata szempontjából – nemzetiségtől függetlenül –, mint olvasó, úgy vélem, az ő munkássága a legfelelőbb.

A tavaly jubiláló, magyarul író Hodossy Gyula is jó példa arra, hogy egy irodalmi alkotás nemcsak önmagában jön létre és él tovább, hanem a szerzőnek a korra való ráhangolódásában is. Mi a kontextus tehát Hodossy Gyula esetében? Több tény is felkeltette az érdeklődésemet az életéből. Például a református egyház presbitereként végzett munkája. Az egyházban való tevékenykedés és a gyülekezethez való csatlakozás nem volt olyan népszerű a múltban, mint manapság. Munkásságának ebben a ré-

szében egészen világosan látok egy bizonyos szerzői kontextust. Egy magyarországi recenzio is erről tesz tanúbizonyságot: Hodossy írásának felépítése furcsa egyházi konstrukciónak tűnik – írja Zalán Tibor az egyik recenziójában.

A rendszerváltás után jelentős szerepet játszott a magyar nyelvű környezet kulturális, társadalmi, irodalmi és politikai életének megújításában. Felkeltette az érdeklődésem a cserkészlet újjáélesztésében való részvétele. Egy költő életében figyelemre méltó tevékenységnek tartom a gyermekekre és az újságírára szentelt időt. Meglehet, hogy ez a téma távol áll az irodalomtól, de akárcsak presbiterianizmusának, akár a totalitárius rendszerrel való dacolásának, a cserkészletnek is van közös nevezője a korábbi eseményekkel. Ez dacol a kényelem, az egyszerű gondolkodás, a bólogatás többségi áramlatával.

A kis közösségek lesznek a példaképeink mindaddig, amíg a többségi társadalmak ugyanazokba a hibákba esnek bele. A társadalmi tévedésbe esés szinte rendszeres jelenség a nagy és látszólag erős társadalmakban.

A cserkészlet a dac egy bizonyos formája is – a kényelem, az egoizmus és a vonakodás ellen. „Naponta egy jócselekedet” – szól a cserkészlet egyik fő alapelve, és ha az író átveszi ezt a cserkészizgagságot, beleértve azt a hitet, hogy a cserkészek egymás testvérei, akkor nem férhet kétség Hodossy Gyula egyéb irodalmi összefüggéseire. Nevezetesen – semmi sem

marad következmények nélkül, semmi sem megy el mellettünk anélkül, hogy nyomot hagyna a lelkünkön...

...A díjak nem lényegesek, ami viszont kulcsfontosságú, azok a nyomok, amelyeket az író ember hátrahagy. Mert mi

is függünk mások sorsától, nemcsak mások a miénktől.

Fordította: Reczai Lilla



MINDEN, AMI ÍRÁS

Interjú a hatvanadik születésnapját ünneplő Nagy Erikával

Póda Erzsébet

Ami az írást illeti, szinte minden területen kipróbálta már magát, otthonosan mozog ebben a közegeben. Elmondható róla, hogy rendkívül termékeny író. Megjelentek önálló kötetei, írásai helyet kaptak különböző antológiákban, folyóiratokban, cikkei a Csallóköz regionális újságban, az Új Szóban, a Vasárnapi. Kitűnő szervező, műsorvezető. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága titkára, aki a rábízott eseményeket, rendezvényeket mindig olajozottan bonyolítja le. Nincs ember a világon, aki ne tudna szót érteni vele.

– 2008 óta vagy a SZMÍT titkára, mit jelent számodra ez a munka? Ami talán nem is munka, inkább szenvedély...

– Amikor erre a munkára jelentkeztem, és felvettek, rövid idő után úgy éreztem: ez az a feladat, amit nekem találtak ki! Valóban a kezdetektől fogva szenvedéllyel végeztem. Az írás,

élményeim, tapasztalataimat soha senki nem veheti el tőlem. Hamarosan nyugdíjba vonulok, a feladatot egy fiatal kolléganő veszi át. Szép volt, jó volt, de úgy érzem, most kell abbahagynom, akkor, amikor még tudok pörögni, örülni, tenni valamit, s nem akkor, amikor már magamnak is kínos lenne, hogy nem tudok a korral, az elvárásokkal haladni.

– Hogyan kezdődött az írás iránti elhivatottságod?

– Gyerekkoromban nagyon szerettem az irodalomórát, sokkal inkább vonzott, mint a nyelvtan. A tanítóim elnézőek voltak velem, mert hagyták, hogy óra alatt is olvassak. Mindig volt egy téma, ami érdekelt, abba belevetettem magam. Végigolvastam a pöttyös és a csíkos könyveket, majd jöttek az életrajzi írások. Ha belemerültem az olvasásba, nem tudtam letenni a könyvet. Gyorsan, de alaposan olvastam. A magyartanárom, a világ legszigorúbb tanítója, amikor megkérdez-

Szó, ott a Családi kör rovatban rendszeresen jelem meg. Amikor pedig a SZMÍT-hez kerültem, kinyílt egy nagyobb ajtó, több lehetőségem lett. Emlékszem, egy alkalommal Nagyváradon voltam egy írótalálkózón, és az ottani Reggeli Újság főszerkesztője panaszkodott, hogy nincs, aki jegyzetet írjon a lapba. Felajánlottam, hogy én szívesen, bár nem gondoltam komolyan, viccnek szántam. Attól a perctől kezdve azonban folyamatosan küldtem az írásaimat, és egy idő után azt éreztem, Nagyváradon jobban ismernek, mint itthon. Amikor pedig megjelent az első könyvem, könyvbemutatót szerveztek nekem. Egyre több lapban publikáltam, bár a szépirodalomra kevesebb időm jutott. Aztán 2006-ban, amikor beneveztem a jelíges év irodalmi alkotása pályázatra, és kiderült, hogy a novellám a két legjobb egyike volt, repestem a boldogságtól. Ez olyan erőt adott, hogy úgy éreztem, folytatnom kell ezt az utat. Soha nem mondom azt, hogy tudok írni, csak azt, hogy szeretek.

– Ki vagy mi az, ami hat rád? Van példaképed?

– Mindenképpen a klasszikusokat kell megemlítenem. Imádom Jókait. Akkoriban sokan nem értették, hogyan tudom falni a könyveit. Azt hiszem, minden művét elolvastam. Igaz, a regényei nehezen indulnak, de én azt is élveztem. A mai napig előveszem és újraolvasom. Szeretem Mikszáthot, Stendhált, Dumast, Tolsztojt... Úgy beléjük tudtam merülni, hogy állva, ülve, fekvé, bárhogy képes voltam olvasni. Nostalgiaival tekintek vissza azokra az időkre. A kortársak közül is sokan vannak, akiket szeretek, sőt, akik segítettek is nekem. Még a nagyok is felhívtak és dicsértek, hogy csak csináljam. Grendel, Tózsér, Duba..., és sokan mások. Mindenkit nem is tudok felsorolni.

– Köteteid Zsákcúca, más-Világ, Így élem a világom, Függyön innen és túl, és a legutóbb Elmeséled? címmel jelentek meg. Hogyan látod, mi az, ami változott (vagy nem változott) benned az első és az utóbbi könyv megjelenése óta?

– Sok minden változott. Merészebb, kritikusabb lettem, és tabutémákhoz is hozzá merek nyúlni. Olyanokhoz, amelyek a szerzőt is megviselik lelkiileg, de egy idő után meg is erősítik.



Ugróczy István felvételei

Most gondolkodtam el azon, hogy egyszer egy könyvbemutatón megígértem, hogy a következő könyvem vidám lesz... Ez a könyv még nem született meg. Talán majd a nyugdíjas éveim alatt, talán, ha ott fent is úgy gondolják.

– Mi az, ami írásra ösztönöz, inspirál?

– A legnagyobb inspiráció a határidő. A viccet félretéve: a legjobban az ösztönöz, ha valami felbosszant. Azt muszáj megírnom, akkor, azonnal, amíg a hév bennem van. Történelem a dolog velem vagy másokkal, mindenképpen átélem. Számomra rendkívüli inspiráció, ha bármilyen kicsi elismerést kapok. Lehet az dicséret, vagy olvasói visszajelzés. Olyankor azt mondom, megérte, folytatni kell.

– Cikkek, jegyzetek, riportok, szépirodalom: melyik áll a szívedhez a legközelebb?

– A jegyzeteket nagyon szerettem mindig, mert még ha az alaptörténet valós is, akkor is használhatom a fantáziámat. Most éppen interjúkkal dol-

gozom, ez az a műfaj, amely a legtöbb időt elveszi és a legtöbb felkészülést igényli. A szépirodalom szintén időigényes, arra másféle ráhangolódás szükséges. Úgy gondolom, hogy talán a riport az, ami legközelebb áll a szívemhez. Riportalanyaim nagy részét a szívembe zártam.

– Akik ismernek, pontosan tudják rólad, hogy mindig mindenkit meghallgatsz, rendkívül segítőkész vagy, és ami lenyűgöző és utánozhatatlan, ahogy „ezerrel pörögsz”. Magától adódik a kérdés: honnan van benned ennyi energia?

– Ez adottság, ilyennek születtem, édesanyám ugyanilyen volt, ő is mindig pörgött. Mindenben ilyen vagyok, otthon is, munkában is. Amikor úgy érzem, le vagyok merülve, nekem elég egy kis lazítás, egy kávé, friss levegő, és újra tudom folytatni. Talán ennek a pörgősségemnek, nyitottságomnak köszönhető, hogy rengetegen vannak az életemben, akik nagyon sokat jelentenek számomra.



az irodalom mindig is közel állt hozzám, a szervezést kellett megtanulnom, ebben jó tanítómesterem volt Hodossy Gyula, a Társaság elnöke. Hatalmas ismeretségi körre tettem szert, nemcsak itthon, hanem a határon túl is. Sok mindenkit megismertem, akikre a mai napig számíthatok. Talán azért is, mert közvetlen, barátkozó természetű vagyok, hamar rá tudok hangolódni a másik emberre. Ez az alaptermészetem. Valom, hogy nyitottnak kell lenni, hogy kompromisszumot mindig lehet és kell is kötni. Öröké hálás leszek, hogy ez a tevékenység megadatott nekem. Az

te, mit olvastunk legutóbb, én mindig jelentkeztem. Megkért, hogy mondjam el röviden a könyv tartalmát, amiért mindig egyest kaptam, és ez óriási sikerélmény volt számomra, ami tovább ösztönzött. Amit még szerettem, az a fogalmazásóra volt. Mindig vágytam arra is, hogy újságban jelenjenek meg az írásaim. Először a Galán Géza által kiadott Lehetőség című újságban hozták le az írásomat, oda gyakran írtam. Majd következett a Csallóköz hetilap, ahol Bereck József biztatott – amikor a címlapon jelent meg az első kis írásom, én voltam a legbolderabb ember. Majd az Új



évforduló

KÜZDELMEK BEN GAZDAG PÁLYA

Póda Erzsébet

A közelmúltban került megrendezésre, a hatvanéves Hodossy Gyula köszöntésére, a *Minden addig, hatvanig* című zenés irodalmi est, amely a dunaszerdahelyi Csaplár Benedek Városi Művelődési Központ színháztermében valósult meg.

Az ünnepelt költő-irodalmárt, kultúr szervezőt Dunaszerdahely város polgármestere, Hájos Zoltán köszöntötte. A szerző két kötetét, a *Minden addig* és *Minden addig, hatvanig* című könyvet Szentmártoni János József Attila-díjas költő mutatta be. Hodossy Gyulát méltatta többek közt Peter Juščák, a Szlovákiai Írók Közösségének elnöke is, aki elmondta: „Az

ünnepelt irodalmi életútjára vezető utat lelkesedése is biztosította. Az 1982-es hatalommal való összetűzése után egészen a rendszerváltásig nemkívánatos személy volt. Nem hátrált meg, ugyanis a nemkívánatosság gyakran a remek ötletek fegyvertára is lehet. Továbbra is alkotott, írt, ugyanakkor a titkosrendőrség megfigyelés alatt tartotta, és egyúttal kihallgatások elszennvedője is volt. Ezt a konfliktust a korszakkal és annak főbb mozzanataival kétségkívül feldolgozta műveiben.”

Tóth László költő a következőképpen szövegezte köszöntőjében: „Verseivel sokáig a háttérben maradt, maga elé

engedve sokakat, esetenként, mint kiderült, nála érdemlenebbeket is, belső dimenzióit, nyelvi energiáit és műfaji-eszközhasználati jellegzetességeit tekintve nemzedéke egyik legsajátabb útját járó alkotója, aki az irodalom és a nyelv kihasználatlan-feltáratlan lehetőségei felé kereszte és keresi több évtizedes eltökéltséggel az utat. S hogy mily eredményesen, mutatja az utóbbi egy-két évben teljességgel megújulni tudó, az elsődleges élményt az intellektus szűrőjén keresztül engedő, szerintem teljes fordulatot vett lírája is.”

Szentmártoni János kiemelte: „A *Minden addig* című a költői, a *Minden addig, hatvanig* című pedig a közösségszervezői életút keresztmetszetét nyújtja. Míg az elsőben versek és hitvalló lírai esszék kaptak helyet, addig a másik múltidézők, levélváltások és interjúk tükrében láttat egy küzdelmekben gazdag pályát, a gyerekkori nélkülözésektől és családi hányattatástól kezdve az ifjúkor költői indulásán, lázadásán és mozgalomalapításán keresztül a felvidéki magyarság és annak irodalmi, kulturális, pedagógiai, egyszóval nemzetmegtartó értékeinek védelmére és képviselésére alapított intézmények létrejöttéig bezárólag. Irigylésre méltó és példaértékű életút, kérdés persze, hogy hány szépirodalmi munka látta kárát ennek a heroikus, a múlt rendszerben még tiltásokkal is megterhelt küzdelemnek.”

Az est hangulatát emelték a közreműködő zenészek és művészek is. Szabó Viktor, a Komáromi Jókai Színház színésze és Hencze Hunor, a



Hodossy Gyula (Nagy Gyula felvételei)



Peter Juščák



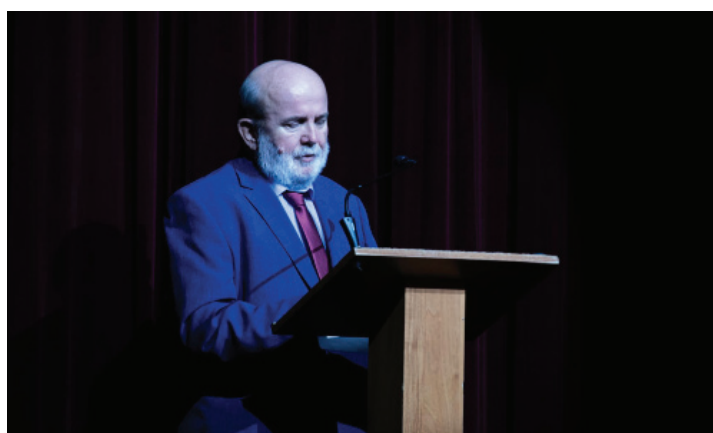
Hájos Zoltán és Hodossy Gyula

Gézengúz Bábcsoport tagja, akik a felnőtt és a gyermek költőt személyesítették meg, a Black&White zenekar Bertók Istvánnal és Bertók Tóth Katalinnal, valamint a zselízi Franz Schubert Vegyeskar

Horváth Géza vezetésével. A műsor után a szervezők és a résztvevők kötetlen eszmecserét folytattak a szeretetvendégségen, melyen az ünnepelt, Hodossy Gyula pohárköszöntőt mondott.



Szentmártoni János



Tóth László

vers

Vasas Tamás

Mindennek a teteje

és most egyenként bocsánatot kérek minden elmondatlan történetemért.

a mulasztásaimra nincs elfogadható mentségem, csak az érdektelenségük villan fel ritkán, mint az éjszakai mellékutakon gyorsan elsuhanó gépjárművek indexlámpái.

de azt azért remélem, hogy a betűim görnyedt, mentegetőző testtartása már tisztán látható.

Zugló vasútállomás

apróval fizetek egy antibiotikumra éhező öregasszony mosolyáért.

valamiért keresztet vet, én hazáig rossz embernek érzem magam.

otthon aztán nem találok a kulcsom.



novella

KERENICS FELE

Juhász Dósa János

Láttad a képeidet abban a lapban? Egészen szenzációsak, megfogtad az Isten lábát, barátom! – hívta fel lelkesedve Kerenicset egy esős délután a barátja. Milyen lapban, még sosem hallottam róla, s hol lehet kapni? – kérdezett vissza az, mire Joshua csak annyit mondott, ugorjon át hozzájuk, az anyjának jár a lap, s oda is adja neki ezt a számot. Tíz perc múlva már náluk ült, mérgeesen lapozta végig az újságot, amelyet kizárólag az ő grafikai illusztráltak, sőt még egy féloldalas méltatás is megjelent róla. Gondolhattam volna, hogy ő írta, de hisz megtiltottam neki, hogy a nevemet a szájára vegye – morgott Kerenics, de Joshua nem törődött vele. Nem is a szájára, hanem a tollára vette, s ilyen lehetőségem nem biztos, hogy lesz még az életben. Nem kell, tőle akkor sem kell, nekem ne adja itt a bankot, ráadásul az engedélyem nélkül – a grafikus még mindig bízott benne, hogy a vitában ő kerekedik felül, de lassan belátta, hogy most esélye sincs ezt a csatát megnyerni. Hülye vagy teljesen, nemhogy hálás lennél érte! Két éve még a legjobb barátod volt, a kiállításaid szervezte, most meg a nevével sem akarsz hallani. Lövésem sincs, mivel bánthatott meg ennnyire.

Kerenics magához vette a lapot, s mire hazaért, még a gatyája is csuromvizes lett, úgy ömlött az eső. Nincs jobb dolgod, mint ebben az istenverte időben koncsorogni, még megfázol itt nekem – szólt rá az anyja mérgeesen. Főzők neked egy forró teát, addig menj és zuhanyozz le! Kerenics bevonult a zuhany alá, de alig két perc múlva már a szobája felé iszkolt egy ágyékára csavart törölközőben. Magára húzta az ajtót, s elővette a lapot. Az egykori barátja remek munkát végzett, mintha csak maga válogatta volna ki a képeit, s a dicsérő szöveg még akkor íródott volna, amikor gyakran találkoztak, s minden egyes munkájáról hosszasan beszélgettek, sőt nem egyszer jól össze is veszték. Szép idők voltak, de mielőtt véglegesen elérkezne nyúlt volna, gyorsan erőt vett magán. Az akkor volt, s most senki sem adott engedélyt arra, hogy visszaéljen a képeivel. Egyszer s mindenkorra meg kell tanulnia, hogy semmi közük már egymáshoz. De nem őt hívta, hanem megkereste a szerkesztőség e-mail-címét, s hosszú levélben kikérte magának, hogy engedélye nélkül felhasználják a képeit.

Az utóbbi időben alig vette fel a telefont, a járvány kitö-

rése óta teljesen bezárkózott, írta a megrendelt anyagait, s többnyire már önmagával sem állt szóba. A vírus elterjedése előtt kezelőorvosa ajánlására több szakorvost is végigjárt, akik több komoly betegséget is megállapítottak nála. Ezek egyenként is komoly kezelést igényeltek volna, de nem lenne az anyja fia, ha komolyan vette volna az orvosokat. Az apja évekig járt dialízisre, az utolsó éveiben többet volt kórházban, mint odahaza, mégsem élte meg a hatvanat. Az anyja vele ellentétben több mint húsz éve nem volt orvosnál, hiába ajánlotta neki a sokadik rosszullet után. Ne az orvos döntse már el, meddig éljek – mondta ilyenkor, s inkább bevett egy aszpirint, mert ez volt az egyetlen gyógyszer, amit szedett, majd ledőlt az ágyára egy órácskára. Így is halt meg, egyszer hiába várta, hogy majd csak kijön végre a szobájából. Nem jött, s a kihívott mentő már csak a szomorú véget tudta megállapítani. De most a kiadója hívta, mégpedig ugyancsak dühösen. Ilyen még az én praxisomban nem fordult elő – kezdte a panaszáradatot, azzal bíztalak meg, hogy írj nekem erről a fiatal grafikusról, s válogass a legszebb munkáiból. De azt nem gondoltam volna, hogy

még csak engedélyt se kérsz tőle. Most hívott fel dühösen, s hiába ígértem neki kiemelt tiszteletdíjat, azzal fenyegetőzik, hogy beperli a szerkesztőséget. Megmondom őszintén, András, nem nagyon értem az egészséget, hisz olyan szépeket írtál róla, hogy az anyja is elsírhatta volna magát boldogságában. Itt vagy még, miért nem válaszolsz? De a hívott fél válasz helyett csendben letette a kagylót.

Kerenics maga sem gondolta komolyan a fenyegetőzést, az újságot betette a párnája alá, s naponta párszor elővette. A méltató szöveget már szinte kívülről fújta. Hetek múlva megcsörrent a telefonja, egy ismeretlen telefonszámról ke-resték. Az biztos, hogy nem szlovákiai szám. Speaks English? – szólt bele egy kellemes női hang, s bár érettségizett is angolból, megrökönyödve csak annyi jött ki a torkán, not really. De a nő nem jött zavarba, némi akcentussal magyarul folytatta. Ne haragudjon, hogy zavarom, de egy budapesti szerkesztőségben adták meg a telefonszámát. Egy New York-i galéria tulajdonosa vagyok, s láttam a lapban a grafikai. Be kell valljam, nagyon tetszettek, s komoly fantáziát látok bennük. Lenne

kedve egy önálló kiállításhoz nálunk? Kerenics megszólalni sem tudott a meglepetéstől. Az anyja, aki ott állt mellette, de nem tudta, miről van szó, úgy látta, a fia rögtön elájul. Még a tizedik elszívott cigaretta után sem akarták elhinni, hogy a New York-i telefonhívás nem csak a képzelet szüleménye volt csupán.

Az utolsó képet is elhelyezték a New York-i galéria falán, majd a tulajdonosnővel, akinek a szülei valamikor a Felvidékről vándoroltak ki, a megnyitótól elugrottak egy könnyű kis ebédre. Ha nem olvasom azt a cikket magáról a neten, ma sem tudnám, ki is az a Kerenics Robertó, udvariaskodott a hölgy, aki az ünnepélyes megnyitóra több neves kritikust is meghívott. Ha szerencsénk lesz, s a műértőknek is megtetszenek a munkáid, lehet, hogy haza sem engedlek, tette még hozzá ugratva a komolyan megszeppent fiatalembert. Telefonálhatnék egyet haza? – kérdezte, amikor visszatértek a galériába, ahol a bejáratnál az életnagyságú fotója bámult vissza rá. De Kerenics nem az anyját hívta, hanem a két éve ki nem csörgetett számot. Meglepetésére egy női hang jelentkezett. András keresi? Elkésett, tegnap volt a temetése.

vers

Tózsér Árpád

Europé földje

(Nem-versek Európa múltjáról-jelenéről, fiataloknak)

Részletek

Kereszt és kard

Semmi kétség: Remete Péter keresztesei 1096-ban (mai szóhasználat) még inkább mohó turisták és kalandorok, mintsem a Kereszt eszméjének harcosai: annyi csúcs után miért ne mászhatnánk meg a Golgotát is?! A Duna mentén haladva az érthetetlen nyelvű Magyarországra érve, azt hitték, már a pogányok földjén járnak, s fosztogatni, sőt gyilkolni kezdtek, mire a magyarok, akik már akkor sem igen szerették a fegyverrel, kardokkal, botokkal érkező turistákat, rövid úton végeztek velük. E hadak abszurdumát misem bizonyítja ékebben, mint hogy később, a lelkesedés alábbhagyásával már gyermekeket is toboroztak a keresztek alá. S mégis: ez az interkontinentális infantilizmus az európai öntudat első jele. Róma bukása után Európáé hazája ötszáz évig nem volt más, mint nyelvtan nélküli nyelveket beszélő, zagyva népségek földje, a Szent Sír felszabadítására indított keresztes háborúban érezte Európát először minden nép, minden nemes, pap és paraszt egyszerre hazájának.

V. Károly, az utolsó lovagkirály

Napok óta az utolsó „lovagkirály” ellentmondásos életén gondolkodom: se lenyelni, se kiköpni nem tudom. Mintha a poétika közölség nevével alakzatából

csak a bővítményeket látnám, a mondattag, amelyet közre kellene fogniuk, hiányzik. De mi hiányzik V. Károly életképeiből? Bourbonnak született s a legnagyobb Habsburg lett belőle; az Ecclesia Catholica legfőbb védelmezőjének tudták, de soha senki-nek eszébe sem jutott szentté avatni; Luthernek elszánt ellenfele volt, de mikor a nagyétkű pap azzal az ötlettel állt elő, hogy az evés közbeni szellentés jogát az etikettbe kellene foglalni, lelkesen helyeselt. Sok festmény maradt fenn róla, de nincs olyan festő, aki a gyomor távozó gázait ábrázolni tudná.

A reformáció skandalluma

Luther Márton 1517. október 17-én kiszögezte az ismert 95 pontját a wittenbergi vártemplom kapujára. Ezzel kezdődött a harc egyik oldalon a pápa s a pápahívók s a másik oldalon a katolikus egyház bűnei ellen protestáló papság (s a rokonszenvező laikusok) között. Ezt mindnyájan tudjuk. De azt már kevesebbet emlegetjük, hogy Luther írásainak hatására hogyan szökdöstek el az apácák a kolostorokból, s a szökevények egyikét, a 27 éves Borai Katalinát hogyan vette feleségül az akkor még javában érvényes cölibátus-törvény ellenére a 42 éves Luther Márton. Az aszkéta Kálvin (egyébként a reformáció mozgalmán belül Luther ellenfele) a De scandalis című művében meg is jegyezte: Lutherékről azt tartják, trójai háborúvá silányítják a reformációt: amott Szép Helénáért folyt, emitt már csak az apácák kezéért folyik a harc.

post mortem

„BOVARYNÉ ÉN VAGYOK” – FLAUBERT PATOGRÁFIÁJA

Dr. Kiss László

A lengyel származású amerikai orvosprofesszor, Philip A. Mackowiak *Post mortem* című kitűnő kötete 2007-ben jelent meg. Mackowiak 1995 óta évente rendez olyan „történelmi kliniko-patológiai konferenciákat”, amelyeken szakemberek (törvényszéki orvosok, orvostörténészek, történészek) igyekeznek fényt deríteni ismert személyiségek betegségeire, haláluk okára. Az említett kötet a hadvezér Nagy Sándor, az Orleans-i szűz, Jeanne d'Arc, a zeneszerző Beethoven vagy a rejtélyes amerikai költő, E. A. Poe patográfiáit tartalmazza. Egy újabb, 2013-ban megjelent *Diagnosis Giants* című konferencia-kötete pedig nem „fél” hozzányúlni olyan emberek intim szférájához sem, mint a vallásalapító Buddha, a tudós Darwin, az amerikai elnök Lincoln vagy az olvasóim közül korábban születettek által „jól ismert” V. I. Lenin. A „stendhali” utat követő esszék főleg az orvostudományban jártas olvasók számára nyújtanak hiteles, olykor megdöbbentő patográfiai adalékokat az illető életrajzához. Kevésbé hiteles patográfiai elemeket is tartalmazó sztorikat adnak közzé a nagy olvasottságnak örvendő Nyáry Krisztián-könyvek. Van tehát igény az ismert személyiségek betegségeinek, haláluk körülményeinek megismerésére.

Az 1821. december 12-én a normand nagyvárosban, Rouenben született Gustave Flaubert gyakori szereplője a patográfiáknak. Tömör életrajza, időrendi sorrendet követve, megtalálható az angol orvos, Julian Barnes magyarrá is lefordított és *Flaubert papagája* címmel, 1989-ben kiadott könyvében. Flaubert apja, Achille-Cléophas Flaubert a roueni Hôtel-Dieu kórház sebész főorvosa. Apja foglalkozása nemigen vonzza, annál inkább a történelem és az irodalom. A roueni liceum diákjaként már írogat. Korán megismerkedik a szerelemmel is. A plátóival – beszélget egy német zeneműkiadó feleségébe – és a testi szerelemmel egyaránt: anyja egyik szobalánya révén. Tizenöt éves korában megkezdődik tehát az a „tevékeny és sokszínű szerelmi pályafutás” (J. Barnes), amely a patográfia szempontjából meghatározó lesz egész élete során.

Az 1840-es évek eleje Párizsban találja őt: joghallgató. Mégsem lesz belőle doktor: 23 éves korában elszenvedi első epilepsziás rohamát. Ez alapvetően meghatározza további életútját: az újabb rohamoktól való féltelme a család új, Croisset-i otthonához köti őt. Francis Schiller orvostörténész szerint kezdet-

ben általában két rohamra volt hetenként, később a rosszulletek ritkábban jelentkeztek, sőt volt esztendő, amelyet roham nélkül élt át. Ma már nem deríthető ki, mitől lett epilepsziás Flaubert. Az epilepsziás roham sok esetben ugyanis csak tünet, valamilyen alapbetegségé. 1982-ben jelent meg H. és Y. Gastaut „Gustave Flaubert betegsége” című értekezése Párizsban. A szerzők több lehetőséget vetnek fel „alapbetegségként”: újszülöttkori nyakszirtisorvadás, érfejlődési rendellenesség, a bal agyfélteke halánték- és tarkócsonttáji sérülése. A legtöbb orvos-szerző utóbbira gyanakszik, de mindenképpen egy viszonylag friss koponyasérülésre. Az újszülöttkori sérülés vagy a veszülötlet anomália kevésbé valószínű. Mindenesetre Flaubert rosszul viselte ezt, depressziós lett, sokszor hónapokig nem mozdult ki a lakásából. Ez a szobafogság azonban hosszú távon jótékony hatásának bizonyult – véli az orvos, J. Barnes, – az írói életmódhoz szükséges magányt és állandóságot biztosította Flaubert számára. Talán az epilepsziások depresszióra hajlamos hangulata is közrejátszik abban, hogy még 25 éves korában is kételkedik: képes lesz-e valaha is írni olyan jót, amit ki lehetne adni. Barnes szerint azonban e kételkedés mögött ott lappang a bizakodás: „Ha egy napon mégis megjelenék, teljes fegyverzetben teszem majd.”

E fegyverzet 1856-ban villan egy nagyot: megjelenik leg híresebb regénye, a *Madame Bovary (Bovaryné)*. Modellje egy Rouen környéki tisztiorvos nagyravágyó felesége volt. Bovary doktróról, tehát a férjről, nagyszerű esszét írt a felvidéki gyökerű orvos-író, Magyar Imre (1910–1984) belgyógyász-professzor. Ebből az esszéből csupán egy, az irodalomtörténészek számára ismert/félreismert adatot idézünk. Talán az olcsó és felületes érdeklődés, hogy ki írta az író a regényt, váltotta ki Flaubert-ből az ismert kijelentést: „Bovaryné én vagyok!” „Szó sincs erről – állítja Magyar Imre –, ha Flaubert egyáltalán azonosította magát Bovarynéval, ez csak gúny lehetett, válasz a kulcsregényt szimatoló hadának.” S bár a regény fogadtatása nem egyértelműen volt pozitív, a *Bovaryné* irodalmi sikere Flaubert-t egyszerre a realista írógárda (Maupassant, Zola, a Párizsban letelepedett orosz Turgenyev) vezérévé léptette elő.

A patográfusok egyre hanyatló egészségi állapotának tudják be, hogy Flaubert aránylag kevés regényt írt: *Szalambó*

(1862), *Érzelmek iskolája* (1869), *Szent Antal megkísértése* (1874) és a befejezetlen *Bouvard és Pécuchet* (1881). De vajon az epilepszián kívül miben szenvedett még az irodalmi siker után a társadalmi sikert is elért író? Julian Barnes mutat rá, hogy bár az irodalomtörténet-írás gyakran Croisset-i remetének tartja Flaubert-t, valójában sokat utazott.

A patográfus számára e lista legfontosabb állomásai a Közel-Kelet országai. A 29 éves író ugyanis itt szedte fel azt a betegséget, a vérbajt (szifilisz), amely harminc év múlva valószínűleg a halálát is okozta. Flaubert megírta egyiptomi utazása történetét, amely 2000 óta magyar nyelven is olvasható Kamocsay Ildikó fordításában *Egyiptomi utazás* cím alatt. A több mint másfél évre sikeredett utazás 1849. október 22-én indul Croisset-ből és ott is végződik 1851. június 16-án.

A 2006-ban Irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett török író, Orhan Pamuk *Isztambul. A város és az emlékek* című önéletrajzi vonásokkal telt kitűnő könyvében áttekintést ad a 19. században a török fővárosban (is) megfordult európaiakról. Könyve 31. fejezetének címe: *Flaubert Isztambulban: Kelet, Nyugat és a franciabetegség*. Pamuk jelzi, hogy Flaubert-nek nem sok öröme telhetett a török főváros szépségeiben. Konstantinápolyba érkezésük másnapján írja Louis Bouilhet nevű barátjának, hogy legnagyobb gondja a hímveszejével van. „... a Bejrútban elkapott betegségtől péniszén hét chancre (fekély) keletkezett, melyek később egyetlen nagy sebbé forrtak össze” – írja Pamuk. „Minden reggel és este gyógyszer kell szednem nyomorult péniszemre” – panaszkodik Flaubert. Először azt gondolta, hogy a franciabetegséget egy maronita keresztény lánytól kapta, ám később már egy „török nőcskét” gyanúsít a fertőzés forrásaként. „Töröktől vagy kereszténytől? – írja barátjának, majd cinikus hangon így folytatja: Íme, a keleti kérdés egyik új aspektusa!” (A „keleti kérdés” a balkáni nemzetállamok kialakulásával kapcsolatos problémák gyűjtőneve.)

Ideje, hogy megálljunk a szép-író Pamuk által közzétett történetben, és átadjuk a szót a patográfusnak. Az idézett sorokból egyértelmű, hogy Flaubert a szifilisznek első, korai stádiumában szenvedett, amelynek fő tünete a péniszén megjelenő fájdalomtalan „kemény fekély” (ulcus durum, sanker). Guy Maupassant a tanítványa, barátja

– egyesek szerint a törvénytelen fia – volt Flaubert-nek és ugyan-csak szifiliszben szenvedett. Amikor kiderül, hogy vérbajos, így ír egyik barátjának: „Vérbajom van, végre, igazi, nem holmi nyomorúságos kankóm... És büszke vagyok rá, a bajomra, és mindenképp megvetem a polgárokat (akiket lényükkel fogva elkerül).” Nos, ez a vérbaj igazi veszélyét fel/el nem ismerő cinizmus jellemző Flaubert-re is, akitől szintén nem állt távol a polgárpukkasztás.

Ismét csak Pamuknak adjuk át a szót, aki egy jellemző történetet mesél el Flaubert-ről. Flaubert még Konstantinápolyban is, már beteg is, ellátogat egy bordélyházba! A „madám” a saját lányát ajánlja fel a jeles vendégnek. A lány azonban arra kéri az író, ugyan mutassa meg a péniszét, mert egy beteg emberrel nem fekszik ágyba. „Mivel félttem, hogy meglátja a sebet, sértésnek vettem a dolgot, és távoztam a helyszínről!” – fejezi be a történetet Flaubert a barátjához írt levelében.

A nemi szervén lévő „seb” tehát arra utal, hogy Flaubert nemrégiben kaphatta el a vérbajt. A szakirodalomban van azonban egy ellenvélemény is. A Flaubert „egyiptomi utazásához” kitűnő előszót író Pierre-Marc de Biasi idéz egy, a keleti út megkezdése előtt írott levélből. Flaubert e levélben így vall barátjának: „Barátod, úgy tűnik, a szifilisz nevű nyavalyától szenved, melynek eredete az idők homályába vész. A kezelés csak a tüneteket szünteti meg, ám a betegség mindig újra felüti a fejét. Idegbetegségem, amely időnként még mindig kitör rajtam, és amiből nem is gyógyulhatok ki abban a környezetben, amelyben élek, valószínűleg szintén e másik bajban gyökeredzik.” E levél alapján De Biasi úgy véli, Flaubert a szifilisszel még joghallgató korában fertőződött meg, amikor bejáratos volt a párizsi nyilvánosházakba. Keleti útjára tehát már „vérbajosként” indulhatott. A kissé homályosan fogalmazott levélből – nem tudni, saját betegségére vagy általában a vérbaj eredetére utal-e „az idők homályába” – sejthető, hogy Flaubert a még mindig időnként rohamokban kitörő epilepsziáját – „idegbetegségem” – is a szifilisz következményének hiszi. Bár e feltevés aligha fogadható el, teljesen nem zárható ki. A szifilisz ugyanis nem helyi – a nemi szervekre lokalizált – betegség, hanem az egész szervezetet megtámadó kór. Igaz, hogy az érrendszerben – ennek megtámadottsága vitte sírba Ady Endrét –, illetve az idegrendszerben,

az agyban okozott baj tünetei általában csak a III. stádiumban, tehát a fekély után 20-30 évvel jelentkeznek, ám korai megjelenésük sem kizárt. Ilyen korai megjelenés juttatja majd elme-gyógyintézetbe Maupassant-t is.

Ha majd előkerül Flaubert kézirata keleti útja további szakaszairól, számos újabb, a patográfus érdeklődésére is számot tartó adat láthat napvilágot. Olyan például, mint amire az *Egyiptomi utazás*ban a kairói Hadély prostituált táncosnővel történt közösülésekor – Flaubert az „üzekedés” szót használta! – felfigyelt: „Lefeküdtünk a gyékényre – kemény, friss hús – bronzfenék – nagy, csonkított szeméremajkak, a szőrzet leborotváltva...” Flaubert nem véletlenül figyelt fel az egyiptomi hölgy szeméremtestének „csonkított” állapotára. Tudta jól, hogy a klitorisz (csikló) eltávolításának – sajnos, még a muszlim világ egyes helyein ma is gyakorolt „mütyé” – mivel jár. Amikor visszatér Párizsba, és kedvese, Louise Colet szemére hánnya az egyiptomi erotikus kalandjait, Flaubert így védekezik: „A keleti nő olyan, mint egy gép; nem tesz különbséget férfi és férfi között, ami fizikai élvezetét illeti, hát nem lehet túl nagy, mivel idejekorán levágják a pöcköcskéjüket, ahol az élvezet székél.”

Végezetül essék szó a patográfia leggyakrabban tárgyalt kérdéséről: mi lehetett Flaubert halálának közvetlen oka. Flaubert hirtelen, 58 éves korában, 1880. május 8-án hunyt el. Teteme nem került boncolásra, így csak az addigi életvitelére, ismert (?) betegségeire – epilepszia, szifilisz, krónikus higanymérgezés, mint a szifilisz-kezelés mellékhatása – támaszkodva mondható ki retrospektív (visszatekintő) diagnózis. A dohányzásán kívül szenvedhetett magas vérnyomásban, cukorbetegségben, hogy csak a szélütés (stroke) ma ismert leggyakoribb rizikófaktorait említsük. Jules Barnes, az orvos így foglalja össze a történeteket: „Flaubert felkelt, forró fürdőt vett, szélütés érte, elbotorkált a dolgozószobájában álló pamlagig; ott találta, már haldokolva, az orvos, aki később kiállította a halotti bizonyítványát.” Boncolás nem történt. 1960-ban a párizsi Pierre Gallet orvosdoktori értekezésének a következő címet adta: „Feltéve, ha Flaubert, az Ön betege lett volna, mi lett volna az Ön diagnózisa?” Nos, több mint 60 év elteltével a kérdés még mindig alig megválaszolható.

NYOMOZATI JELENTÉS AZ ÓRÁKTÓL ÜLDÖZÖTT EMBER ESETÉRŐL

(Részlet a Brezsnyev álarcai című regényből)

Nicolae Spătaru

Vaszilij Petrovics Bragá (a hangsúly a név utolsó szótagjára esik), az Iljics útja kolhoz volt közigazdája iránt az utóbbi időben geometriai léptékben megnőtt az érdeklődés. Hogy miért? Ez az ügy részletes és átfogó kivizsgálást érdemel. Mert mi haszna, ha nem a kellő komolysággal és elhivatottsággal végzed a feladatod?

Vaszilij Petrovics nem volt népszerű, és nem keltett különösebb érdeklődést akkoriban, amikor még közigazdászként dolgozott. Az emberek múlt szeszélynek tekintették, hogy Bragá elvtárs mindenkitől azt kérte, szólítsa őt Vaszilij Petrovicsnak. Még az osztálytársai is. A felesége és a gyermekei is. Felhívta a figyelmüket, hogy nevét j-vel, és nem ly-nal írják. Nem tudni, milyen csoda folytán, de az emberek alkalmazkodtak ehhez. Ha így akarja, ám legyen. Végül is nem kér lehetlent, gondolták, ennyit megtehetünk. Mert nem Vaszilij Petrovics volt az egyetlen, aki ilyen örülségnek tűnő dolgokkal állt elő.

Ugyanebbe a kategóriába tartoztak a váratlan látogatások (értsd: ellenőrzések) is a tyúkfarmon vagy a tehenészetben. Neki is meg kell élni valamiből, gondolták az emberek. Kitelik az a darab friss sajt, tyúkokcska és néhány fészekmeleg tojás. Hisz egyébként mi haszna lenne annak a jókora táskának. Vaszilij Petrovics barna táskája valóban méretes darab volt. Majdnem a földig ért. És Vaszilij Petrovics korántsem nevezhető törpe növésűnek. Egyesek, akik viccelődni akartak rajta, gyakran megkérdezték tőle:

– Vaszilij Petrovics, mit viszel abban az aprócska táskában?

– Hogyhogy mit? Iratokat, dokumentumokat. Mert otthon is dolgoznom kell. Más-ként hogy lehetne győzni ezt a sok papírmunkát?

Egy hétfői nap Filip Praporă, a gazdaság főkönyvelője kileszte, amikor Vaszilij Petrovics egy pillanatra kiment az irodából, és egy szépen becsomagolt téglát csúsztatott a majdnem üres táskába. Akár egy francia parfüm, úgy nézett ki az a téglala. A táska pedig mintha csak erre várt volna.

– Hadd lássuk, mennyire odaadóan dolgozik otthon Vaszilij Petrovics?!

Gondjuk volt rá, hogy minden nap ellenőrizték, benne van-e még a téglala a táskában. És benne volt. Nem fogják el-

hinni, de Vaszilij Petrovics egy héten keresztül az irodából haza, onnan meg vissza hordozta. És ez szomorú bizonyíték volt arra nézve, hogy azon a héten a közigazdász nem tett szert semmiféle csbukra. Akkor meg mi értelme van beletnyúlni a táskába? És egyebek mellett, a kollégák arról sem feledkeztek meg, hogy megkérdezzék tőle:

– Vörösek a szemeid, Vaszilij Petrovics. Ma éjszaka is dolgoztál?

– Mit tehetnék, fiúk. Elég sok papír összegyűlt, és közeledik a hónap vége.

Vaszilij Petrovics kollégái titkon összenéztek, és egyesek, akik nem tudták megőrizni a lélekjelenlétüket, majdnem beestek az asztal alá a nevetéstől.

– Mit kacagtok? Tényleg rengeteg a dolgom – mondta Vaszilij Petrovics olyan komoly arckifejezéssel, mintha beszédével kötelezettséget vállalt volna a Szovjet Kommunista Párt XX. Kongresszusán.

– Vagy nem hisztek nekem?

– Már hogyan hinnénk? Hiszünk neked, Vaszilij Petrovics.

Miután a téglala eltűnt a barna táskából, soha senki nem hallotta többé Vaszilij Petrovicsot arra panaszkodni, hogy sok a munkája, és muszáj otthon is dolgoznia. Ellenkezőleg, munkaidő végeztével szertartásosan ellenőrizte a táskáját, mintha meg akart volna győződni róla, hogy benne van az a dokumentum, az a fontos irat, mely a kolhoz bonyolult gazdasági mechanizmusait működteti.

Ami viszont Vaszilij Petrovicsal az utóbbi időben történt, teljesen felborította a dolgok természetes rendjét, élénken foglalkoztatta az elméket, és még az Új Világrendet is képes lett volna megrengetni, ha oda is eljutnak az erre vonatkozó információk.

És bármennyire is igyekezett Terinte Tufă a kocsmá hátsó sarkában lévő asztala köré zsúfolódott cimboráival valamiféle elfogadható magyarázatot találni a volt közigazdász furcsa viselkedésére, megállapították, hogy az aznapi találkozó végéig minden erőfeszítésük hiábavaló volt. És az elkövetkező napokban is foglalkozniuk kell majd a témával. Újult erővel, és jó pár üveg ital kíséretében. Tucatjával születtek a Vaszilij Petrovics hóhortjával kapcsolatos találgatások. Egyre csak keresték a magyarázatot a következőre: hogy az ördögbe lehet bedeszélni

egy olyan nagy és mutatós ház ablakait, az ajtaját is lakatra zárni, és azután egy nyomorult vityillóban tengődni, melyet eredetileg nyári konyhának építettek? Egy sötét lyukban, ahogy Terinte fogalmazott, mely olyan rozoga, hogy egy nagyobb szél ráboríthatja szegény Vaszilij Petrovicsra.

– A sok egyedüllétől nem is csoda, ha elveszett a józan ítélőképessége – mondták egyesek, akik azt hitték, ezzel meg is találták a magyarázatot a volt közigazdász különtségére. Hareta, a felesége már évekkel ezelőtt elköltözött az élők sorából, amikor még fiatal és szép asszony volt. A gyermekei szétszéledtek a nagyvilágba, és hosszú évekig nem lépték át a szülői ház küszöbét. Kezdetben egyesek azt találgatták, vajon miben is halt meg a fiatalasszony, de egy idő után ez egyre inkább háttérbe szorult, mivel az emberek gyorsan találtak maguknak számtalan más érdekes témát. Akkor jutott csak eszükbe, amikor Vaszilij Petrovics lakatra zárta az ajtót, bedeszélni az ablakokat és átköltözött a nyári konyhába. Előfordult, hogy az emberek, amint éppen elhaladtak a közigazdász háza mellett, hallották Vaszilij Petrovicsot motyogni:

– Mondtam neki, hogy hallgasson rám, de ő mit tett!?

Lehetetlen volt megmondani, kiről beszélt, az a személy pedig, akár férfi volt, akár nő, Isten tudja, miért nem engedelmeskedett neki. Csak egy dolog volt nyilvánvaló: Vaszilij Petrovics súlyos gondokkal küszködik.

És az emberek nem lelik nyugalmukat, álom sem jön a szemükre, amíg ki nem elégítik a kíváncsiságukat. Azok, akik Vaszilij Petrovicsot próbáltak megtudni valamit, akkora akadályba ütköztek, akár a Kínai Nagy Fal. A volt közigazdász egy kukkot sem szólt, csak hallgatott, mint egy szovjet partizán az SS-tiszt előtt. Tudvalévő, hogy a partizán semmilyen körülmények között nem árulja el a Vörös Hadsereg titkait. Érződött a feszültség a levegőben, nyilvánvaló volt, hogy a kedélyek nem csillapodnak, míg ki nem derül, miért vásárolt Vaszilij Petrovics több tucat órát a falu boltjában (egyesek váltig állították, hogy még a rajoni központban is látták az üzletekben, amint éppen felvásárolja az összes órát), és miután hazavitte, miért dobta ki az összeset a ház mögött lévő kertbe? Az emberek azon töprengtek (és bizony-bizony

teljes joggal), vajon miért zárta lakatra a háza ajtaját, miért deszkázta be az ablakokat, és miért költözött át a nyári konyhába. Miért? Nincs joguk feltenni ehhez hasonló kérdéseket? De van! És élnek is ezzel a jogukkal. Miért? Miért? Miért? Hát azért! A Vaszilij Petrovics tettei mögött meghúzódó rejtély erősen foglalkoztatta az embereket, hisz valami izonyú makacsságot, egyenesen hivalkodást véltek benne felfedezni.

Egy nap Tudorel şvabu még saját magát is felülmutta. Terinte Tufă meg is jegyezte:

– Hé, Tudorel, ha még több ilyen ötlettel is előállsz, kénytelen leszek meggyanúsítani téged, hogy zseni vagy.

Tudorel şvabu ötlete valójában olyan egyszerű volt, mint a pofon: összedobnak egy kis harapnivalót, vesznek egy-két üveg pálinkát, és egyikük küldetésbe megy Vaszilij Petrovicsához. Mert ő mindig szívesen vette, ha valaki dugott a zsebébe valamit. Poharazás közben elbeszélgetnek erről is, arról is, és az öreg közigazdász észre sem veszi majd, hogy egyszer csak a legégetőbb témára is sor kerül.

Balázs Boróka fordítása



színház

ÁLLVA TAPSOLT A KÖZÖNSÉG AZ ÖRÖKSÉG
ELŐADÁSA UTÁN

Finta Viktória

A színház a legalkalmasabb művészeti forma arra, hogy aktuális társadalmi problémákra hívja fel a figyelmet. Az itt és most élményével ajándékozza meg a nézőt, aki, ha csak gondolatban is, de azonnal töprengeni kezd a feltett kérdéseken és reagál a problémára. A Komáromi Jókai Színház új bemutatója minden szempontból megfelelt a színházművészet ezen elvárásainak. A kortárs magyar drámaíró, Schwechtje Mihály *Az örökség* című művét állították színpadra, amely a Szlovákiában és Magyarországon egyaránt időszerű cigánykérdéssel foglalkozik. Az előadás Rédl

hatvan elveszett gyerek ügyét, de megteszi a legtöbbet, amit egyetlen ember megtehet: örökbe fogadja az utolsó telepen maradt fiút, Sanyikát, és magával viszi Németországba, hogy jobb életet biztosítson neki, mint amit a telepen élő drogfüggő szülei nyújthatnak számára.

A nehéz, szinte tragikus hangvételű történetet vidám cigányzenével és fanyar humorral tarkították, ezáltal még inkább kiemelték a kontrasztokat: lehet, hogy a darab közben jókat neveltünk az „értelmi-seggek” meg hasonló poénokon, de mire a végéhez értünk, néhányunknál a

hitelesen és részletesen ábrázolja ezt a világot, Koreát, folyamatosan kérdéseket tesz fel nekünk vele kapcsolatban: miért élnek ezek az emberek ilyen körülmények között? Ki tehet róla? Hogyan lehetne ezt megváltoztatni? Mit kéne tenni? Mit tehetünk mi? Persze az előadás nem váltja meg a világot, nem nyújt egyetlen univerzális megoldást erre az évszázadokra visszanyúló problémára. Mégis felszólít minket arra, hogy ha mást nem is tehetünk, legalább ne zárkózzunk el a kérdés elől, és ne ítéljük elsősre, a magunk szájze szerint leegyszerűsítve a helyzetet. Mert mindenkinek más az öröksége.

Különleges színfoltjai voltak az előadásnak az eltűnt gyermekek szellemei. A fehérbe öltöztetett kislányok rövid jeleneteikkel, énekeikkel, táncaikkal az antik drámák kó-



rusaira emlékeztettek. Alapvetően nem tartom helyesnek, ha gyermekek is játszanak a színpadon, különösen ilyen nehéz darabban, de ebben az esetben ez olyan jól működött, hogy azt kell mondanom, szegényebb lett volna az előadás, ha kimarad belőle a gyermekek kara. A kis fehér látomások mutattak rá igazán arra, hogy az örökség nemcsak az, ami a végrendeletben van,

hanem amit mi kapunk a szüleinktől és a környezetünktől, amit mi ebből magunkkal viszünk, és amit majd mi adunk tovább a következő generációnak.

Mást már nem is mondhatnék, csak hogy az alkotók maximálisan megérdemelték az állótapsot, és hogy remélhetőleg majd mind tovább tudjuk vinni azt az örökséget, amit a darab magában hordoz.



Dömötör Ede felvételei

Károly második rendezése a Benkő Géza Stúdiószínpadon.

Szabó András (Olasz István) doktor Németországból utazik haza szülőfalujába édesanyja halála után, hogy Péter fivérével (Béhr Márton), aki az elmaradott faluban maradt és alapított családot, elosszák egymás között az örökséget. Elvált szülők gyermekeiként, akik külön nőttek fel, nagy közöttük a feszültség. Miközben András igyekszik felmérni az örökségét – az édesanyja rendelőjét és egy hátrányos helyzetű gyerekek támogatására létrehozott alapítványt –, betekintést nyer a helyi, pontosabban a Koreának nevezett romatelep viszonyaiba. András, bár nem tervez sokáig otthon maradni és a praxist sem akarja átvenni, édesanyja páciensein keresztül egyre inkább beleássa magát a koreai ügyekbe, és próbálja nyomát lenni az onnan eltűnt gyerekeknek. A helyi „értelmiség” nem sokat segít Andrásnak, kifogások, előítéletek és a bürokrácia mögé rejtik közömbösségüket. Egy fecske nem csinál nyarat, s végül András sem oldja meg a

zsebkendő is előkerült. Ebben nagy szerepe volt a színészi játéknak is, melyben a legkiemelkedőbb Szvrcek Anita alakítása volt.

A díszlet rendkívül színes és változatos, egyszerre látunk minden helyszínt: a Szabó család egykori otthonát, a rendőri és a polgármesteri hivatalt, egy lelkifurdalástól megtévelyült édesanya, Jusztina (Szvrcek Anita) elhanyagolt házáat a telepen. Az egyes beltéreket kátyús, sáros utak választják el egymástól. Ez egyrészt praktikus megoldás, hisz az előadás alatt nincs szükség átépítésre, másrészt a díszlet metaforaként is felfogható. Még ha András épp a letisztult rendőri hivatalban is ül, drága ingben, vagy az iPhone-ján beszél a németországi barátnőjével, a háttérben akkor is végig ott vannak a fregolira akasztott tarka ruhák és a sárba ragadt rózsaszín gumicsizmák – hiába nem próbálunk róla tudomást venni, az elmaradottság és a lepusztultság akkor is ott van, a közeg nem ereszt. Legalábbis nem egykönnyen.

A darab, miközben ilyen



JOB B KÉSŐN, MINT SOHA

Miután a cseh és a lengyel olvasók is anyanyelvükön élvezhették a borzongást, és a Peter Bebjak készítette filmadaptáció a Netflixen is elérhető lett, végre megjelent Jozef Karika Trhlina (*Hasadék*) című, 2016-os regényének magyar fordítása is. *A hasadék* 2021-ben, az Animus Kiadó gondozásában látott napvilágot.

Felmerülhet a kérdés, milyen ez a regény, ha fordítás-ként vizsgáljuk. Amellett, hogy híven követi az eredeti szlovák változat szövegét, a fordító, Böszörményi Péter figyelt arra is, hogy a mű narrátorára jellemző vagánykodó megszólalási mód is visszaköszöjjön. A kötet tartalmazza a benne megjelenő földrajzi nevek listáját magyarul és szlovákul egyaránt. Érdekes, hogy a lábjegyzetekben a szerző megjegyzései mellett helyet kapnak a fordítói is. Néhány esetben kiegészíti a szerző által szolgáltatott adatokat is. Például: amit Jozef Karika különös totemként ír le, arról a fordító elárulja, hogy egy neves magyar népdalgyűjtő

(Szőjjártó Jenő) emlékére állított kopjafa.

A hasadék lapjain a szerző játékba hozza önmaga irodalmi változatát. A könyvbéli Jozef Karikát felkeresi egy Igor nevű alak, aki hihetetlen történetével felkelti a művész érdeklődését. A fiatalember meséjének magját a Nyitra közelében fekvő Tribecs hegységben történt eltűnések alkotják. Igor a mondandóját iratokkal, kutatási anyagokkal, interneten talált cikkekkel támasztja alá. Karika eldönti, hogy leírja és regénnyé gyúrja a fiatalember élményeit. A szöveget kiegészítik az író jegyzetei, és külön szövegrészekben foglalja össze a könyvbéli Karika benyomásait és véleményét a hallottakról. A regény végig bizonytalanságban tartja az olvasóit. Nem teszi egyértelművé, mivel állunk szemben: természetfeletti jelenség, gonosz vicc vagy képzelgés áll a rejtélyek hátterében?

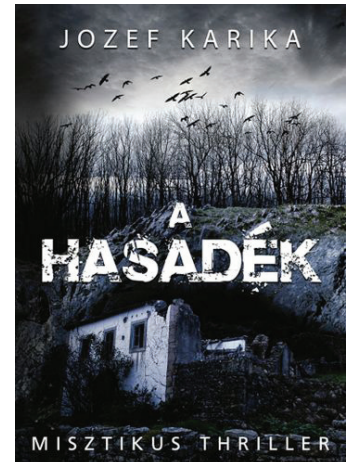
A narrátor sem segít a dolog eldöntésében. Igor történetének lejegyzője hangfelvételeket készített. A szóbeli elbeszélés

és nyelvi és szövegszervezési nyomai (költői kérdések, amerikanizmusok, vulgarizmusok, későbbi események előrevetítései) gazdagon szerepelnek a szövegben. Sőt, olykor még a mesélés közben használt gesztusai is megjelennek benne: „Game over, tesó, ennyike volt (csettint)”. A mesélés hosszú időn keresztül, több hullámban zajlik. Megfigyelhető ezalatt a főhős átalakulása. Szkeptikus gúnyolódása lassan szorongássá, majd valódi rettegéssé válik. Gyakran megjelenik nála az önostorozás. Utólag bánja, hogy engedett a kíváncsiságának és figyelmen kívül hagyta rossz megérzéseit. Bár a narrátor belső világát, a pénzhiány és a sikertelen munkakeresés miatti frusztrációját, valamint függőségeit ismerjük meg a legárnyaltabban, a mellékszereplők sem csupán üres vázak. *A hasadék* nagy erőssége, hogy kevés karaktert szerepeltet, de azok az elbeszélő szemén át nézve ügyesen hozzájárulnak az izgalmas növeléséhez. Akad kedves barátnő (Mia), akiért a

főhőssel együtt aggódhatunk, józan ész és racionális érveket képviselő fizikatanár (Dávid) és ezoterikus tanokra nyitott, összeesküvés-elméletek tekintetében hiszékeny magányos farkas is (Andrej). Nézeteik ütköztetése csak fokozza a bizonytalanságot a befogadóban.

A jó társaság mellett félelmetes helyszínekből sincsen hiány. Titokzatos dokumentumokat és hangfelvételeket rejtő romos elmeegógyintézet, különös kegyhelyek a hegyoldalon, elhagyott települések az erdő rejtekében, ijesztő zajokkal és nyomasztóan csendes zónákkal („elő csend, szeme van...”) teli hófödte rengeteg. A regényben olyan művekre találunk utalásokat, melyek inspirálták a megírását. A filmes ihletforrások közt a horrorok mellett (pl: *Sziklák szeme*, *Blair Witch Projekt*, *Halálos kitérő*) fantasy alkotásokat is találunk (pl: *A Trónok Harca*, *Így neveld a sárkányodat*). A Zrní együttes *Lidérc* (Hýkal) című zeneszáma is említésre kerül, mely tökéletesen illik a

Juhász Kornélia



regény hangulatához, sőt olvasás közben hallgatva fokozhatja is a nyomasztó hatást.

A regény ideális olvasmány a hideglelős izgalmas kedvelőinek. Érdekes, hogy *A hasadék* kapcsolódik egyéb Karika-regényekhez is. Csak remélhetjük, hogy mihamarabb megjelenésre kerülnek magyarul az író további rémregényei is, hogy megismerhessük a munkásságában kibontakozó rémuniverzumot.

Jozef Karika: *A hasadék*, Animus Kiadó, 2021

film

EGÉRŰT A KLASSZIKUSOK FELÉ 35 ÉVES A MACSKAFOGÓ



Mitől lesz jó egy magyar film? Erre nyilván lehetetlen objektív választ adni, én mindig két tényezőt figyelek. Hogy mennyire fejez ki az adott mű valamit a magyar lét esszenciájából, és mennyire állja meg a helyét nemzetközi produktumként? Utóbbi talán fejvarkarós lehet sokak számára, de roppant fontos, hogy egy magyar film szerte a világon befogadható legyen. Egyedül így tudja érdemben tolmácsolni és reflektorfénybe helyezni a kultúránkat. Mindezek te-

kintetében talán nem csoda, hogy a 35. életévét nemrégiben betöltő *Macskafogó* a kedvenc magyar filmem.

Ternovszky Béla rajzfilmje a magyar popkultúra talán legkimagaslóbb, legidézettebb darabja, és nem véletlenül. A macska–egér konfliktus egyetemességét kifogástalanul ülteti át politikai szatírába, megalkotva egy olyan történetet, ami gyerekek és felnőttek számára egyaránt befogadható és szórakoztató. Mindezt Nepp József fantasztikus szö-

vegkönyve, valamint odaadó, karakteres szinkronszínészek egész armadája közvetíti, a végeredmény pedig nemzetünk talán legszínesebb, legfrappánsabb filmművészeti teljesítménye. A kreativitást szinte kaparni lehet a képernyőről, a Warner Bros. klasszikus animációs sorozatait idéző fizikai humortól egészen a rendkívül szuggesztív felnőtt poénokig mindennel találkozhatunk, így pedig garantált, hogy egy egész életen át újra és újranézhető legyen úgy, hogy mindig adhasson valami újat.

Mindez viszont csak egy különösen látványos és elbűvölő rajzfilmmé tenné. *Macskafogó* azonban kifejezetten okos is. Az ábrázolt politikai konfliktust ugyanis egy zseniális húzással megteszi klasszikus kémkalandnak, kvázi megalakotva a magyar James Bondot Nick Grabowsky képében, és nekiugrasztva őt számtalan külön, ám annál emlékeztetesebb főgonosznak. A kelet-európai technológia ihlette kutyák és taktikák, a Tom és

Jerryt és a 80-as évekbeli akciófilmeket frappánsan ötvöző akciójelenetek egészen egyedi ritmust és hangulatot teremtenek, nem is beszélve az ikonikus patkánykvartettéről, akik Hollywood legnépszerűbb filmes bagázsai közt is lazán megállnák a helyüket. A film mindemellett helyszíneket is változatos, egyáltalán nem ragaszkodik a magyarok számára ismerős környezetekhez. Másfél óra leforgása alatt egy kisebb világot utazásban lehet részünk, mely során megfordulunk trópusi dzsungelben, óceánon, Japánban (legalábbis annak filmbeli másában) és az amerikai préris is.

Ami pedig minden nemzetközi kikacsintás és stílusellenére határozottan magyar filmként horgonyozza le a *Macskafogó*t, az a már említett politikai szatíra sajátos ábrázolásmódja. Az ihletet egyértelműen a kommunista rendszer és annak mai napig érezhető kulturális hozományai adták. A macskák hierarchiája, a kudarcra való „megbirkózásuk”, valamint a

törvények iránt tanúsított cinikus lazaságuk éppen ezért végig egy Hofi Géza-előadás szellemességét és szemtelenségét kölcsönzik a képsoroknak. Talán ennek köszönhető az, hogy az egerek mellett a macskák is közönségkedvencekké váltak, hiszen minden aljasságuk mellett is lehetetlen nem szeretni esetlenségüket, saját fojtogató rendszerükben való őrldésüket.

Bizonyos szempontból perse a *Macskafogó* is a saját korában ragadt. Fialább nézőknek nehéz lesz megbárátkozni a cselekmény kimért sebességével, valamint a szerényebb technikai megoldásokkal. Ám a történet, amit elmesél, ettől függetlenül aktuálisnak hat a mai napig, és annak tekintetében, hogy azóta csak egy igencsak felemás folytatással sikerült korszerűsíteni, talán kimondható, hogy egy olyan filmmel van dolgunk, amit jobb hamisítatlanul meghagyni az utókornak. Remélem, a 70. születésnapján is éppen ennyire vevők leszünk rá!

Kulcsár Gábor

képzőművészet

DERŰS KAPCSOLAT A VILÁGMINDENSÉGGEL

Az idén ötvenesztendő du-naszerdahelyi keramikus-művész, Alföldi István már kora gyerekkora óta készült a hivatására, nagyon szeretett rajzolgatni, és azzal foglalkozott, hogy minden formálható anyagból alkosson valami maradandót. Az alapiskola után Bazinba járt művészeti középiskolába, Modoron iskolai gyakorlatra. A gyárban kész kerámiák festésével, díszítésével foglalkozott, népművészeti motívumokkal dolgozott. Mind a bazini, mind a modori mestereitől – keramikusság, habán művészet – nagyon sokat, de mást-mást tanult meg.

A katonaság után azon igyekezett, hogy saját műhelye legyen, amit nemsokára sikerült is létrehoznia.

A tervezéstől, a formázástól, a korongozáson át az égetésig minden műveletet ő végez. Minden egyes elkészült darabot saját maga fest és díszít. Használati tárgyakat és művészi alkotásokat egyaránt készít. Talán inkább az előbbieket vannak túlsúlyban, mivel rengeteg megrendelést kap. A használati tárgyaira jellemző – azonkívül, hogy szépek, esztétikusak, egyediek –, hogy nemcsak praktikusak, hanem könnyen használhatók is. Tehát első-

sorban sütő- és főzőedényeket, teáskészleteket, aromalámpákat alkot, de készített már ékszerket és cserépkályhát is. Az ő alkotásai, különleges állatmotívumos kerámiatárgyak, díszítik a nyékvárkonyi Amadé kastélyszállót és a helembai borászat épületét is.

Az egyszerű formákat kedveli, általában a gömbből indul ki, ez a kedvence, ennek íveit minden munkájába beleviszi. A formavilágát ő maga hagyományosnak nevezi. A természet, a növény- és állatvilág az, amely állandó ihletforrás számára, de könnyen inspirálódik. Szeret a színekkel játszani, kísérletez-

ni, kedvence a sajtáságos piros szín. Formatervezéssel és formák készítésével is foglalkozik. Az utóbbi időben többet korongozik, ezt a műveletet nagyon szereti. Elmondása szerint ez a világ legjobb munkája: „Ahogy forog a korong, körbe-körbe, és alakul a tárgy, mintha a világmindenséggel teremtenék kapcsolatot. Mint egy meditációban, teljesen el tudok merülni benne.”

Alföldi István minden kerámiatárgya oldott derűt áraszt magából. Alkotásai könnyed hatásúak, finom, lágy vonalúak, forma- és színvilága az ősi és a modern légiés ötvözetét

Póda Erzsébet



Ugróczky István felvétele

tükrözi. Önálló kiállítása még nem volt, pedig igazán megérett rá az idő.



tudósítás

ÍROK, ÍROK, ÍROK

Csak azt tudtam, hogy el kell mennem a szenci kultúrházba. Valami húzott, automatikusan öltöztetett, és megadta a módját megjelenésnek. Olyan ritkán vagyunk együtt! A Szcenci Molnár Albert Napok programsorozat keretén belül Bárdos Ágnes hozott bennünket össze, a szenci Labirintus nevű sokfunkciós helyiségben, a közelmúltban. Vannak emberek, akik kimozdítanak a pandémia bezártságából.

Juhász Katalin és Tóth László költőket, az irodalmi est főszereplőit pedig Tózsér Árpád kötötte össze tanításaival, barátságával és szakmaiságával. Számít, amit mond, amit ír, és amit üzen. Még így, hiányzó harmadikként is. Ez a maroknyi nyelvművelő, Magyarországi északi bázisa, értéktérmető

nyelvjárásaival, nyíltan vállalt másságával, különleges alkotóival, egyedi hangvételével pedig fontos kell, hogy maradjon, főleg, mert bizonyos csoportok szerint azon a napon tízmilliószoros nap volt. Tehát mi tízmilliószoros magyar verset és verselőt teremtettünk aznap, a Felvidék nyugati részének innovatív kis városában.

„...Ó, anyóm! Mi lesz, ha minden, / mit ebben a puccos / városban kimondok, / süket fülekre lel?!” (Részlet Juhász Katalin: *Hátalmás pónik* című verséből)

Lehetne mottója is a rimaszombati születésű palóc „lánynak”, Juhász Katalinnak, aki legfrissebb versével lepett meg bennünket. Arról a félszégéről szól, ami beborít egy pályát, egy életutat, és tárgya helyettesíthető bármivel, ami egy kis

Rajzsi Adrienn

közösségben frusztrálni tud. És Juhász Katalin az az író, aki ironikus humorral megírja azt, amitől kiakadok, felforr az agyvizem vagy csupán hangosan szólnék róla. A megtestesült nyugalom, és történetei közel állnak hozzám. Akár az újságban írja le, akár versben. A költőnő életét főállásban egy napilap szerkesztése tölti ki. Magánéletében szívesen utazik tömegközlekedéssel, és hallgatja a félig tálalt történeteket nyíltan végigtelefonált villamosokon, trolikon hangosan kibeszélt problémákról. És buszokra felengedett párbeszédéből gyűjt témát következő könyvéhez.

„elindul az ember / elindul igennel nemmel...” (Tóth László: *Parázs táncparkettjén, Gál Sándor nyitott sírgödörénél – temetése napján*, részlet. A teljes



Balról Juhász Katalin, Bárdos Ágnes és Tóth László

vers megjelent az EH júliusi számában) Olyan, mint a memóriateret. Kedvem van kántálni, tovább mondani, megjegyezni, idézni. A Szcenci Molnár Albert Napok kitalálója és megalkotója, az idén elhunyt Gál Sándor író emlékére Tóth László ezzel a saját versével emlékezett. Sokadjárja és megunhatatlanul.

Tóth László foglalkozása: „Írok, írok, írok...” és önmaga megismerése. Rendezi a múlt-

at, megfejti az emlékeket, és közben ír. Tóth László a diszkurzus, a kötetlenség, az emlékezés és az energia. És méltán veti fel a kérdést az irodalmi est után, hogy reméli, nemcsak ők hárman érezték jól magukat, hanem mi, a közönség is. Olyannyira, hogy kedvem lett megosztani mindenkivel ezt a spontán találkozót, amit Tózsér Árpád kapcsol össze. Még akkor is, ha nincs itt.

múltidéző

NAGY IRÉN, AKI GYORSAN FELADTA

Vasutascsaládból származott, s amikor száz esztendeje megszületett, családja épp Zágráb mellett, Velika Goricán lakott. Nagypját előbb Lubicsnak hívták, amelyet Zerinvárra magyarosított. Később Szombathelyre költöztek, itt is érettségizett. A háború alatt Komáromban lakott, itt ismerkedett meg későbbi férjével, Nagy Jenővel, a legendás rádióssal, de a háború vége már Budán, míg a férjét az egyik menetszádban érte.

A felszabadulás után Pozsonyba költöznek, ahol mindketten a rádió magyar adásánál dolgoznak. Férje 1950-től a normalizációig főszerkesztőként, ő a négy gyereke mellett hajnali bemondóként. Első írásai még az ötvenes évek elején jelennek meg. Az *Egy narancs története* című elbeszélését az Új Szó közli, és rendszeresen olvashatók írásai a Dolgozó Nőben, a Fáklyában, s az 1958-ban megalakuló Irodalmi Szemlében is. 1956-ban

jelenik meg a *Fölszállt a kőd* című elbeszéléskötete, amely háborús történetei mellett az újrakezdés élményeit is megírja. Két évvel később jelenik meg a *Kiskisasszony* című regénye, amelyben szombathelyi középiskolás éveit s első munkahelyét írja meg, nagy-nagy empátiával kezelve történetének zsidó és nem zsidó hőseit. Ez az egyik első szlovákiai magyar lányregény, amely nagy sikert arat az olvasók körében. A kritikusok nem any-

nyira lelkesek, alaposan meg is sértődik, s ugyan 1965-ben még megírja a *Kiskisasszony* folytatását, s a kötetben pár új novellája is megjelenik, ezzel el is lövi a puskaporát. 1970-ben férjét a Gabona rádióban való részvételéért letiltják, ő még marad bemondóként. De írni többet már nem ír. Valószínűtlenül magas kort él meg, 96 éves korában távozott közülünk, amikor már egykori olvasói sem emlékeztek a nevére.

Juhász Dósa János



Nagy Irén

AZ ELSŐ SZTRÁJK

A Rátót felé vezető országúton egy idősebb ember bandukolt. Öltözete semmiben sem különbözött a Vas megyei szegény-parasztok szokásos viseletétől. Jobb kezében nagy görcsös botját szorongatta, az volt a támasza a hosszú úton, baljával hosszú szárú pipáját igazította a szájába. Pipázott és gondolkodott. A családra gondolt, a sok küzdelemre, nyomorúságra és szünni nem akaró szegénységre. Sok a gyerek, sok az éhes száj, sok cipőt és ruhát kell venni. A nagyobbak meg már iskolába járnak, az pedig tenger pénzt emészt föl.

– Szegény asszony – jut eszébe a felesége – mennyit dolgozik, örökké mos és vasal, varr és foltoz, közben pedig nem győzi betömni a sok éhes gyerekszáját.

Ha a Riska nem volna, nem tudom, hová lennénk – gondolja az öreg, és jóleső büszkeség tölti el. Riska a család eltartója, ellátja a gyereksereget tejjel, vajjal és túróval. No, de dédelgetik is ám az apróságok. Mindnek büszkesége a Riska. Nincs is még egy ilyen szép tehén a faluban.

Megérkezett lassan Rátótra. Az állomáson jegyet váltott Körmentre, mert Körmenten ma állatvásár van. Steiner bácsi, a gasztonyi kupec odai-gyekszik.

Hanem szerencsétlenségére, ahogy a jegyet váltotta, az üveglakon át meglátta őt a rátóti állomásfőnök.

– Steiner bácsi, jöjjön csak be hozzám – szól ki az ablakon barátságosan.

Az öreg lassan becsoszogott az irodába, kivette szájából a pipát, és várta, mi következik.

– Steiner bácsi, megveszem én a maga tehenét, a Riskát.

– Nem eladó az – válaszolta az öreg.

– De ha én jó pénzt adnék érte – erőltette tovább a másik.

Az öregben felébredt a kereskedő.

– Mennyi lenne az a jó pénz? – kérdezte.

– Hatvan forint.

Az öreg egy pillanatra meghökken. Ennyi pénzt tehenért még sosem kapott. Hanem gyorsan elhessegette magát a gondolatot. Mit szólna az asszony, mit szólnának a gyerekek?

– Még annyiért sem adhatom – mondta röviden, aztán felült a vonatra és elutazott Körmentre. A vonatban megpróbált másra gondolni, de folyton csak a hatvan forint birizgálta. Az üzlet nem megy úgy, mint másnak. Steiner bácsit nem viszi rá a lelke, hogy becsapja a szegény parasztokat. Azt tartja, a tisztességes haszon kicsi, de jól alszik tőle az ember. Mennyire elkelve egy kis pénz a házbán, tért vissza a hatvan forintra. De nem, ez lehetetlenség. A Riskát nem lehet eladni.

Hanem a sors másképp akarta. A körmenti vásáron meglátott egy tehenet. Nagyon megtetszett neki. Majdnem olyan szép állat – gondolta – mint a Riska. Elfogulatlan szemlélő talán még szebbnek is tartotta volna Riskánál.

Az öreg hirtelen nagyot gondolt. Alkudozni kezdett a tehenre, végül is negyvenöt forintért megvette. Kezébe vette a kötőféket, és most gyalog indult Gasztony felé. Lassan poroszkáltak a hosszú úton és öreg este lett, mire hazaértek. Szép csendesen bevezette a tehenet az udvarra, behajtotta az istállóba. Hanem az asszony meghallotta, hogy valaki szöszmötöl az istállóban, kijött, nyomába tódult a gyereksereg.

– Édesapám, kié ez a tehén? – kérdezték.

– Hát a miénk. Virág a neve – válaszolta az öreg.

– Minek nekünk kettő? – nézett rá szemrehányóan az asszony.

– Majd elmondom azt is.

Néhány napig két tehenük volt Somogyi-Steineréknek. Úgy látszott, hogy a gyerekek nagyon megszerették a Virágot is. Ugyanúgy dédelgették, babusgatták, mint a Riskát. Tejet is adott eleget, így hát egy szép napon kora hajnalban, amikor a gyerekek még aludtak, Ste-

iner bácsi kivezette Riskát az istállóból. Az állat szomorúan elbődült, amikor kiléptek a kapun, mintha megérezte volna, hogy eladni viszik. Az asszony fejszóvalva csukta be utánuk az utcaajtót.

Steiner bácsi hamarosan lebonyolította az eladást, megitták az áldomást, aztán hazaballagott.

– Nem lesz semmi baj – nyugtatta meg önmagát –, a gyerekek szeretik a Virágot, néhány nap alatt majd elfelejtik a Riskát.

Amikor hazaért, éktelen sírás-rívás, sivalkodás fogadta.

– Hol a Riska, édesapám?

– Hozza vissza nekünk a Riskát! – könyörögtek a gyerekek.

Steiner bácsi gyorsan eltűnt a gyereksereg elől és csak estére került elő. Hanem a gyerekek, ahogy meglátták, újból könyörgésre fogták a dolgot.

– Édesapám, a Riskát akarjuk! Kérje vissza a Riskát!

Így ment ez három napon keresztül. Steiner bácsi alig mert már hazamenni a saját házába.

A harmadik napon, lefekvés előtt a gyerekek félrevonultak a pajtába. Csodálatosképpen nem hallatszott ki onnan semmiféle lármá. Nem ordítottak, nem ugráltak le a kazal tetejéről, mint máskor, hanem figyelmesen, csöndben hallgatták Bélát, aki suttogva magyarázott nekik valamit.

Másnap reggel látszott, hogy valami történni fog. A gyerekek már nem sírtak, nem rimázkodtak, hanem ünnepélyesen komolyak voltak. Amikor édesanyjuk behozta a reggeli tejet, kijelentették, nincs étvágyuk, nem kérnek tejet.

– Milyen furcsa – gondolta az asszony, hiszen máskor majd összevesznek, melyiknek jusson több.

Az ebédet farkasétvágyal megették, de amint a délutáni aludt-

tejre került a sor, megint csak nem volt egynek sem étvágya.

Az anyjuk faggatta őket, csak nem vagytok betegek, mi van veletek? Végül a Béla fiú előállt:

– Sztrájkolunk, édesanyám. A Virág tejét ezután egyikünk sem fogja meginni. Édesapám hozza vissza nekünk a Riskát!

Az öreg eleinte nem állt kötélnék. Majd megúnják a gyerekek. Hanem azok komolyan vették a sztrájkot. Nem akadt köztük egy sem, aki ivott volna a Virág tejéből.

Most már az asszony is könnyörögni kezdett.

– Micsoda apa maga? Hiszen a gyerekei így lassanként tönkre mennek. Menjen már el Rátótra és kérje vissza a tehenet – hajtogatta egyre.

– Nem tehetem én azt. Hová lennék a szegénytől? Ujjal mutogatnának rám az emberek. Micsoda kereskedő az, aki ma elad valamit, holnap pedig visszakönyörögi?

De a koplalás tovább tartott. Nem csoda, hiszen Béla és Jenő voltak a megszervezői. A gyerekek már nem sírtak, nem rimázkodtak, hanem sztrájkoltak.

Mit volt, mit tenni, Steiner bácsi megfogta görcsös nagy botját és elballagott ismét Rátótra.

– Tudom, hogy oda a becsületesem, de a Riskát haza kell vinnem. Mindenáron.

Elmondta, hogy mi történt otthon és a főnök mit tehetett egyebet, megvette a Virágot és visszaadta a Riskát.

Somogyi-Steiner bácsi lehajtott fejjel, szomorúan bandukolt a tehénnel hazafelé.

Hiába minden, oda a becsületesem – gondolta nagy bánan.

A gyerekek diadalmenetben vezették Riskát az istállóba, ölelték, csókolták, ahol érték.

Kiharcolták akaratukat, véget ért a sztrájk.



tárca

KÍSÉRLET SZAVAKKAL, SZÖVEGGEL ÉS CSENDEDEL

Finta Viktória

Írok, mert nem beszélhetek. Már ötödik napja. Különös, ilyen azelőtt sose volt. Ha valami fogadról lenne szó, vagy egy sima öncélú kihívásról, hogy hány napig bírom ki beszéd nélkül, már rég feladtam volna. Csakhogy én most nem valamiféle kihívás miatt nem beszélek, hanem mert nem tudok. Hangszálguyulladásom van, és még ha próbálok is mondani valamit, csak rekedtes suttogásra futja, amit senki nem ért. Hát csendben vagyok. Igen, közben írok, írom ezt a szöveget, de mégiscsak csendben vagyok.

Csend. A csend furcsa. A csend szép. De csak pár percig. Pár perc ugyanis a leghosszabb idő, amennyire megállhat az élet. Az embernek muszáj valahogy kommunikálnia. Fejemet

rázom a nem helyett, bólogatok az igen helyett. Ereszteni szeretnék magamnak vizet, de anyu épp mosogat, hát pohárral a kezemben rámutatok a csapra. Mosolyogva nézek az őszi tájra, ha jelezni akarom, milyen gyönyörű. Ezzel kísérletezek most. Különböző arcki-fejezésekkel. Nagyon érzelmes ember vagyok, és egészen idáig nem tudatosítottam, vajon helyesen fejezem-e ki az érzelmeimet a mimikámmal. Azelőtt a hangsúlyra és a hangerősségre hagytam, most nem lehet. Nem könnyű. A hangomat hallottam, az arcomat nem látom. Honnan tudom, hogy helyesen fejezem-e ki magam?

Hiányoznak a szavak. Állítólag ha az embernek muszáj csendben lennie, csak a legfontosabbra összpontosít, szűri az

információkat, és a kommunikációja tisztább, világosabb és lényegretörőbb lesz. És ha az ember folyton csendben van, több ideje jut gondolkodásra. Na de az állandó gondolkodás következtében gondolatok születnek, amelyeket meg akarok fogalmazni, ki akarok mondani! Ezekhez egyszerűen szükségem van szavakra. Már ötödik napja nem ismeri senki a gondolataimat. Nem vagyok hozzászokva. Akarom, hogy valaki tudjon róluk. Kellenek a szavak.

Akkor legalább írok. Csak a legfontosabbat. A szöveg is szavakból áll. Még ha némákból is. És mivel némák, nem lehetnek teljesen pontosak. Honnan tudod te, Olvasó, miképpen hangzik ez a szöveg a fejemben? Nem hagyhatkozhatok a

hangsúlyra és a hangerősségre. Hát most ezzel kísérletezem. Ezzel a szöveggel. Nagyon bőbeszédű ember vagyok, és eddig nem tudatosítottam, vajon helyesen használom-e a szavaimat. Nem könnyű.

Mert az ember, ha beszélhet, nem spórol a szavakkal. A készlet sosem fogy el. Minél többet beszélünk, annál több szó lesz. A pénzedet nem költ-heted a végtelenségig, a szavaidat igen. Ha most megírnék háromszáz oldalt tele szavakkal, az rengeteg, rengeteg szó. És még mindig maradna több millió, amelyből írhatok újabb és újabb háromszáz oldalt. De az szöveg lenne? Ha mondani akarok vele valamit, talán igen. De ha csak véletlenszerű, üres szavak, amelyeket csak azért írok le, hogy valamit leírjak,

hogy beszéljek, akkor az nem lenne szöveg, az... semmi lenne. A szavaknak is lehet inflációja. Elvesztik az értelmüket, elvesztik értéküket.

Most jövök rá, hányszor beszéltem csak azért, mert úgy éreztem, hogy muszáj. Mert az emberek azt akarták. Mert nekik nem volt kedvük beszélni. Vagy hogy ne legyen kínos csend. Vagy hogy az iskolában véleményt mondjak az órán egy olyan témáról, amiről nem is volt véleményem.

De most nem kell. A hangszálguyulladás felment a felesleges párbeszédre és felszólalások alól. Már írnom sem kell. Már nincs mit mondanom. Csendben vagyok. Furcsa a csend. Nehéz a csend. De megvan a maga értelme. És a maga értéke.

vers



Saitos Lajos

Hajnalonta

Kertész lettem – kertészkedtem
rigókkal társalogtam

etettem itattam őket
a nyomon-követőket
s csak beszéltem hozzájuk
mint Szent Ferenc

de nem szóltak vissza
köszönetüket elmondják –
hajnalonta...

Rosszalvó

Éjszaka – mert rosszalvó vagy
és már elült a zajszenyezés
hallod hogy a percek kövér
vízcseppeként hagyják el
a kinti falióra nagymutatóját
s mint rab a cellájában hallja
a csöpögő vízcsapot és elmondasz
még eggyel több Miatyánkot
a meghallgatás reményében reggelig
– gondolván: biztos ami biztos!

A csönd hangjai

Engedjék meg hogy ne beszéljek a csöndről
mondta a költő szerzői estjén s letett az asztalra
egy köteg kéziratpapírt üresen majd hosszasan
hallgatott közel egy órán át nézte egymást
„egyiket a másik” (Bella István) költő és
közönsége s a csöppet se kínos csöndet végül
a szerző szakította félbe megköszönve a
hallgatóság közreműködését ebben az interaktív
játékban s búcsúzóul csak annyit mondott
hogy legközelebb még elmélyültebben felkészül
a csöndből s már-már hallani vélte a hallójáratán-
kürtőjén át agyáig jutó disszonanciát s egy régi
verse jutott minderről eszébe: a csöndnél ami
csöndebb / az ajtódon csönget / s belepi szobádat...

A MEDVE, AKI NEM AKART TÉLI ÁLMOT ALUDNI

Mlčúch Brenda Nicole

Az este leesett a hó.

A nagy barnamedve álmosan kullogott a folyóparton. Hatalmas mancsa alatt ropogott a hó. Ahogy lélegzett, a hűvös levegő láthatóvá tette leheletét. Fáradtan ballagott vissza a barlangja felé, hogy álmra hajtsa a fejét. Ahogy cammogott a parton, a ludak hangos gágogása felkeltette figyelmét. Kíváncsian nézte őket. Nem tűntek álmosnak. A libák is észrevették őt, és gúnyosan kacagni kezdtek:

– Nézzétek azt a nagy, lusta mackót!

A medve igyekezett tudomást sem venni róluk, de azok tovább folytatták a csúfolódást.

– Csak nem abba a sötét zugba készülsz? Eleget fölszedtél?

Szegény mackónak betelt a pohár, és fennhangon visszaszólt nekik:

– Na, várjatok csak! Idén nem megyek aludni. Az egész telet ébren töltöm majd.

A ludak megint nevettek. Látták, hogy a medve már most is elég bágyadt.

A mackó tudta, hogy nem lesz könnyű betartania, amit elhatározott, de elszánt volt. Őt nem fogja akárki kinevetni. Elindult, de nem a barlangja felé, hanem az áfonyásba.

Amikor elérte a ligetet, akadt egy kis gondja. Az összes áfonya megfagyott. Nem voltak már olyan finomak, mint ősszel, ráadásul nagyon kevés maradt belőlük. Ezekkel nem tud jóllakni. Eszébe jutott, ha már javában aludna, nem kellene amiatt

aggódnia, hogy éhes marad. Azt viszont nem akarta, hogy ismét neveltség tárgya legyen. Miután az utolsó szem áfonyát is lecsippentette a bokorról, továbbment.

Ahogy az erdőben baktatott, fölfigyelt valamire. Mókusok szaladgáltak a földön, ugrándoztak az ágak között. Mackónk kíváncsian szemlélte az egyiket. Láta, ahogy a hóra huppanva elkezd ásni. Nem sokáig. Kapart egy-kettőt a hóba, majd az avarba, végül egy mogyorót varázsolt elő apró mancsaival. A medve érdeklődve közelebb lépett.

– Te mit keresel itt? Ez az én területem! – kiáltotta a mókus.

– Csak pár darab magvat adj, mert éhes vagyok!

– Hova gondolsz? Mi marad neked télre, ha neked adom

a gyűjteményemet? A te feladatod ilyenkor aludni – azzal bekapta a mogyorót, és fürgén elillant.

– Nem vagyok álmos – nézett maga elé a medve, de a hangja már korán sem volt olyan magabiztos, mint korábban. Ezt meghallotta a fa ágai közt pihenő fülesbagoly, és nagy, sárga szemével lenézett a medvére.

– Mít nem hallok! Szóval nem vagy álmos? És mi lesz, ha éhes leszel? Télen nehéz élelmet találni. Az alvás nem az ellenséged! Hallgass rám, medve barátom! Azért alszol, hogy túléljed a telet. Ezt sokan nem tehetik meg, így nekik egész télen nincs nyugtuk, folyton élelem után kell kutatniuk.

– De a ludak kigúnyoltak!

Pislantott egy nagyot a bagoly, majd újra a medvére nézett.

– Ne törődj velük! Ők nem tudják, hogy télen azoknak az állatoknak a legjobb, akik téli álmot alszanak.

A mackó belátta, hogy a bagolynak igaza van. Nem bánta már, hogy a ludak kigúnyolják, elindult a barlangja felé. Bebújt a biztonságos helyére, lefeküdt, nagyot ásított, fejét a mancsára rakta és várta, hogy szép lassan mély álomba merüljön.

Azóta, amikor beköszönt a tél, nem hallgat a vadludak csúfondáros nevetésére, hanem boldogan húzódik be odújába, hogy a tavasz beköszöntéig mézzel és málnával álmodhasson.

Juhász Kornélia

Lüke Lóri levelei

Részlet

Pihenő

Csodálkozol, Papa, hogy ilyen hamar írok újra neked?
Hát nem lennél meglepődve, ha a homlokomra tennéd a kezed,
De el is kéne rántanod rögtön,
Mert a lázmérő nem állt le, csak harminckilenc-ötön,
Olyan nagyon forró vagyok,
Pedig úgy érzem, fázok,
Közben meg izzadok,
És a torkom is olyan undok.
Sajog és mintha nyálka volna benne.
És fájdalommanók költöztek a fejembe.
Anyu vette észre, hogy valami bajom van,
Azt mondta, az tűnt fel neki, hogy reggel túl csendes voltam,
És aztán a fürdőszobában a földre zuttyantam,
Mert olyan volt, mintha a világ elcsúszott volna alattam.
Elmentünk a doktor nénihez. Hozzá szeretek járni,
Persze, előtte anya nem felejtett el az oviba telefonálni,
Hogy nem megyek ma oda.
A doktor néni pálcikát dugott a torkomba,
És mondta, hogy nagyon vörös, be van gyulladva.
Aztán meghallgatta a mellkasomat,
És felírt nekem orvosságokat.
Már örültem, hogy elmehetek a patikába Anyuval,
Mert ott olyan jó illat van, de ahogy mentünk arra autóval,
Elaludtam és az ágyikómban ébredtem,
És nem mondhatom, hogy akkor bármi jót éreztem.
Csak fájtam és feküdtem.
Még a cica is felugrott az ágyamba,
Hogy megnézzé, mi van velem, miért nem mentem óvodába.
Már reggel óta kicsit jobban vagyok,
Ne aggódj, Papa, biztos meggyógyulok.
Már ettem húslevest meg ittam gyógyteát,
Meg amikor bevettem a gyógyszert, annyit gondoltam rád,
Mert te nevezted el a kanalas gyógyszirupot sárkányorvosságnak,
Hiszen az ilyenek az ember torkába úgy belemarnak,
Mintha tűzokádásra kéne készülni,
De én akkor is hősiesen le tudtam nyelni!
Mondom, meg fogok gyógyulni,

Csak Anyának kell szót fogadnom és sokat pihenni.
Képzeld, otthon kell maradnom egy teljes héten át,
De ne félj, elfoglalja magát a kis unokád,
Sok mesét nézek majd az apu laptopján,
Sőt olvasni is fogok gyógyulás közben,
Meg beszélgetni Anyuval mindenképpen.
Élvezetes lesz majd a betegeskedés,
Főleg, ha már nem fog ennyire fájni a nyelvem,
Meg nem lesz a világ ilyen homályos.
Azt hiszem, Papa, alszok egy kicsit most.
Üdvözöl Kipi, a plüss mosómedvém is.
Lüke Lóri voltam, írok megint, ha egészséges leszek és friss.
Utóiratként még egyet kérdezek:
Szerinted van esély rá, hogy amíg az ovitól távol leszek,
Anna néni legalább kicsit elfelejti,
Hogy mennyire rossznak szokott engem tartani,
És nem fog az első adandó alkalommal a sarokba küldeni?
Reménykedek, de ezen most nem szabad izgulni,
Most már inkább tényleg igyekszem egy jó gyógyítót aludni.



iránytű – fiatal írók rovata

AZ ELBESZÉLÉS, AMELYBEN ELOLVASHATJUK EGY SZÜRKE, ŐSZI DÉLUTÁN ESEMÉNYEIT, SZIGORÚAN IDŐRENDEN

Ocskay Lilla

Hívős novemberi délután volt. Éppen olyan, amikor tudvalévő, hogy semmi sem történik. Szokás szerint a poshadt szagú tanteremben ültek a percek számolva. A magyartanárszínészi karmozdulatokkal éppen Kosztolányi Dezső munkásságát illusztrálta. Az első sorban ülők csak meredten bambultak maguk elé, az osztály hátulós része jóízűen hortyogott. Ekkor történhetett, hiszen senki sem figyelt. Az osztályelső szösz az első sorban unottan pislantott aranykeretes órájára, és elkerekedett a szeme. A kis, fekete mutatók megálltak, makacsul ragaszkodtak a délután kettőhöz.

Hát ilyen még nem történt velem! Bizonyára elemet kell cserélni. Pisszegni kezdett hátrafele:

– Hé, Dobray! Mennyi az idő?

Dobray sem tudta. Csongor, aki a második padban fültanúja volt ennek a társalgásnak, unottan az ingzsebébe nyúlt. A kis láncos zsebóra pimaszul mutatta neki a délután kettőt. Olybá tűnt, mintha csak élvezné a helyzetét. A hír lassan körbejárt az osztályban, és mivel a várva várt csengő nem szólalt meg, a tanár úr elengedte az osztályt, majd kényelmes léptekkel a tanári felé indult. A zsigongó gyereksereg szétszóródott a szélrózsa minden irányába, páran azonban orruk

a jégvirágos ablakhoz nyomva lebámultak a budai forgalomba. Azaz, ha lett volna mibe. A főút nyüzsgő, lármás felfordulása helyett valami egészen mást láttak.

Csongor kettesével szedte lefele az ütött-kopott lépcsőfokokat, izalmában még a sapkáját is fordítva húzta a fejébe.

Az iskolakaput kitérve földöntúli béke és nyugalom szállta meg. Egy érzés, amely eddig oly ismeretlen volt számára. Öreges és fiatalok, férfiak és nők türelmesen, kellemes hangulatban beszélgettek barátságos kávézóba húzódva. Az öreg iskolabusz pőfékelve fordult be a megállóba. A gyerekek rendben

felsorakoztak, a sofőr mosolyogva, egyesével köszöntötte őket. A puha ülések meleg volt, a kis utasok belesüppedtek az időtlen álomvilágba. Előkerültek az uzsonnák, egy kiskölyök kalácsot osztogatott. A puha, fonott finomságot majszolva a gyerekek ki-kitekingettek az álomvilágba. A busz nem sietett. De a szemből érkező villamos sem. Mintha papucsot húzott volna a kerekére, csoszogva szelte a métereket, figyelve, hogy véletlenül se sodorja le az út menti diófák utolsó megmaradt levéldíszzeit. A sok boldog, nyugodt ember emelkedett tette ezt az egyszerű szerdai délutánt. Jót tett nekik,

hogy elveszhetnek az időtlenségben. Odafigyelhetek egymásra. Önmagukra. A sok kis nebuló lassan mind hazaért, lepattogtak a buszról, integettek, szerteszét szaladtak. Csongor maradt utoljára.

Amikor Csepelen bakancsival letoppant a jeges aszfalra, kisütött a nap. Intett a busznak, ami nagy hernyó módjára úszott tova. Tikk-takk. Az óra újra járni kezdett. A gépek, motorok felbőgtek, az emberek pánikszerrőn rohantak tovább, a káosz visszatért. De nem bánta. Mert Valaki itt járt, és ha csak egy órára is, de helyére tette a világot.

TERASZ

Reggel hétkor kelt. Minden egyes nap. Én olyankor már rég a kis bőrfotelemben süppedve oszlatgattam szét lattém gicsces habfelhőit, próbálva kizárni Terézváros állandó mormogó nyüzsgését, a túlkölést meg a mentőt. Keddenként teregettem, szerdán laptopoztam, csütörtökön elaludtam, aztán kapkodtam, szombaton kijózanodtam és csak úgy általában: álmosan pislogtam. Esténként sem volt ez másképp; igaz, mostanában néha vendége is volt. Álmodozva bámultam, ahogy szőke fürtjei megremegnek a kacagásától, amikor a kedves vendég óvatosan végigsimítja ujjait a puha kézfejekre, aztán rendszerint a kutya ébresztett fel melázásomból, belülről kaparva a teraszajtót. Habár az is előfordult, hogy a sörömböbe kortyolni is elfelejtettem. Csak csodáltam őket, inkább Őt a biztos sötétből. Macskája is volt. Láttam. A nappaliban gondosan állítottam fel a home office sarkot, órákig tartó mérlegelés után. Először a kanapé teltam át, aztán méregettem, majd egyszer csak tökéletes lett: pont ráláttam a délelőttönként konyhában egyensúlyozó cirmosra. Ha fellékött egy fikuszt, én is dühös lettem. Együttérző tekintettel kísértem az Ő mozdulatait, amikkel a farsztó műszakról hazaesvén a virágföld szemcséit igyekezett a szemetesbe juttatni. Hidegbe lettek az esték, forralt borral, pokróccal vártam, hogy hazajöjjön. Sokszor levert volt, talán a munka az oka, de a vendég mindig megneveztette. Virágot is hozott. Meleg színű rózsaszálakat, puha, bájos nap-

fényvirágot, cserepükben félszegen megbúvó, ibolyaszínű árvácskákat. Aztán... nem értem! A vendég nem jött többet. Az árvácska a homályos lakásban elszáradt, a rózsák a vázába rohadtak, a napfényvirágot leverte a macska. Ő pedig egyre búskomorabb lett... Melankolikus hangulat áztatta a kis festményekkel díszített hálószobát, a mindig patyolat konyhát. Ez a szomorúság pedig lassan kacskaringózva, alattomosan kúszott át hozzám, az utca túloldalára. A terasszal kezdte, a kutya behozta a lakásba, majd a végén már alvás helyett is azon gondolkodtam, hogy mi miért történik és miért pont Vele. Miért nem velem, hiszen ki vagyok én...?

Karácsonykor is kinéztem. A teraszon állt. Lefele bámult a csendességbe. Az egyetlen napon, amikor a Szabadság-szobor átkot szóró karja szilenciumot rendel el a főváros utcáin. Intettem. „Boldog karácsonyt!” „Boldog karácsonyt!” Savanyú félmosoly, ködös szempár, fél-sötét. A szemközti épület zord betonfalára csak az én karácsonyi fényfüzérem tükröződése varázsolt némi meleget. Másnapról folytatódott a tivornya lenn az utcán, mint az év majdnem összes napján. A macskája nyugtalan volt. Gyakran kapkodta a terasz felé szőrös kis tömzsi fejecskéjét. Ő pedig egyre kevesebbet tartózkodott otthon. Talán munkát válthatott. Mindig este esett be. Reggelente nem jelent meg, hiába ásítottam a teraszon éjszakai káoszától veres szemekkel. Elhatároztam: újra megszólítom. Szombat volt. Dudálás, villa-

moszörgés, morajló emberáradat mindenütt. Cigarettni lépett ki. Aközben mégsem zavarhatom. Az undorító, zacskós kutyakaja kinyomkodásából visszatérve úgy láttam: itt az alkalom. Elnyomta a csikket, épp az utcát szemlélgette, idegesnek tűnt. Kócos haja az arcába lógott, kávéfoltos pólója igen csekély öltözetnek számított a kint tomboló fagyos januárhoz képest. Őt szemlátomást ez nem zavarta. Nyújtózkodott, lábujjhegyre állt, lehunyta a szemét. Lehunytam én is. „Itt az alkalom!” Mély sóhaj. Kiléptem. Ott állt velem szemben. A jeges szél belekapott a Miki egeres pizzamanadrágjába. A korláton imbolygott. Már mozdult, csak egy tizedmásodperc-re találkozott a tekintetünk. „Sajnálom” – üzent az Övé. Szó bennszakadt, hang fennakadt, csak a test csattant a koszos aszfalton. Az arca, a teste, a lénye belefolyt a szürke utca mocsokos aljzatába. Az emberek összefutottak, sikoltoztak, kiabáltak. Mindegy. Nem tudtam elmondani. Megmenthettem volna. „Szia! Nincs kedved átjönni egy kávéra?” Ennyi. Gyáva voltam. Ő még gyávább. Képes volt ezt tenni velem?

Csak két hónap után jöttek új lakók. Persze a cirmos és a dobozok hamar eltűntek. Tegnap beköltözött egy család. Két kisgyerek. A home office a nappali másik végébe került, a teraszra már nem járok ki... úgyis hideg van. De ma megszólítottak az utcán. „Szia, ne haragudj! Nem te laksz velünk szemben? Abban a kis sárga erkélyesben?” „De.” „Nincs kedved egyszer átjönni egy kávéra?”



iránytű - fiatal írók rovata

Ollé Tamás

Tollasgyík felébred

Tollasgyík felébred,
azt mondják, felétek
tudják még, milyen
igazán szeretni.

Halovány szó, őszi séta,
a feltörő emlékek
eszembe juttatják néha,
mennyre szép, amikor kitöltöd
az ürességet.

A hétköznapok falak,
közöttük rémisztő alakként
oson egy léha árnyék:
a fiatalság.

Olyan ez a kép, mint a november.
Számomra még mindig
egy biztonsági rés,
amin néha csak úgy
áttörnek az érzelmek.

Felöltöm a sötétkéket,
sárgán virágozik a szó,
lehunyja két szemét a lélek,
tövében kihűlt kandalló.

Odafent a felhő, ami foszforeszkál,
s utamat végigkíséri,
a fehér bálna is
az otthon melegét ígéri.

Leoltom a lámpát,
rángani kezd az idő,
mert távol érzem magam tőled,
s a gondolataim rólad
bonyolultak.
Hiányzol.

Tollasgyík felébred,
azt mondják, felétek
senki nem érti meg,
hogyan képes
még mindig
őszintén
szeretni.

Margitsziget

Anna vörös, Elise kék, Jean pedig sárga,
én meg reménykedem, hátha
véget ér ez a kettősség végre,
hogyan amire emlékezni kéne,
az valójában több a pusztán képzeletnél,
és hogy a létezés sem több mint
a mindig árnyalt valóság
másik oldala,

hullámba vésett érzés,

szerelem.

véled

transzhumán az állapot,
mikor a karjaidban ébredek,
én kérdezek, de a válaszod
már nem hallom, mert
a szavakat is oly lágyan formálsz –
aztán csak nézzük a részeg fákat,
és én tudom jól, hogy mindent látnak

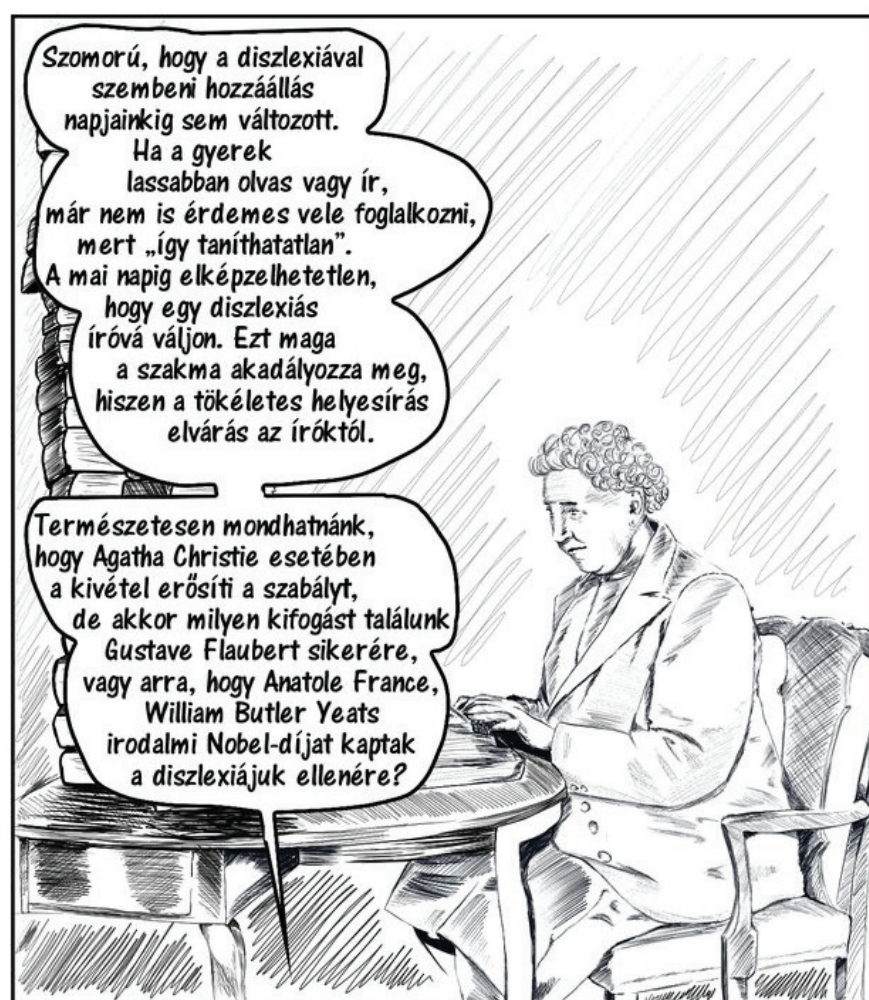
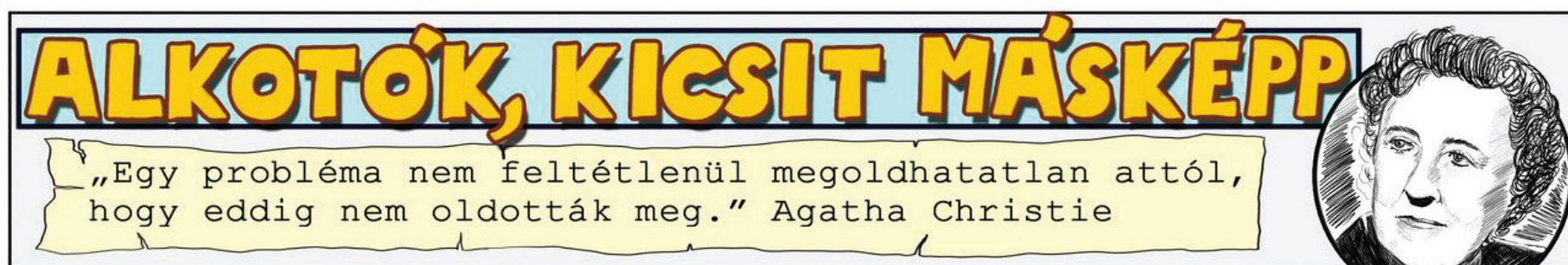
rángás előtt

kiég a villanykörte,
elszáll minden értelem,
csak én vagyok még ébren

fejemben a végtelen,
rám borul a némaság,
ha lehunyom a szemem,
megrándul a gépezet,
szembejön az árnyékom,
s elvakít a képzelet

képregény

Csillag Balázs



mozaik

Hiányzik egy kötet, antológia a könyvtárából? Egy régebbi felvidéki szerző könyvére fáj a foga? Forduljon hozzánk bizalommal, segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a lilium@liliumaurum.sk címen!

Évfordulók

December 4-én lesz 10 éve, hogy elhunyt **M. Csepécz Szilva**, Madách- és IBBY-díjas író, költő, szerkesztő-riporter. Első verseskötete, a *Történekek küszöbén* 1994-ben jelent meg, ezt követte több, gyermekeknek szóló könyv, olyanok, mint az *Az ajtón túl* című gyermekverskötete és a *Kicsi, kisebb, legkisebb* című meseregénye, továbbá egy felnőtteknek szóló regénye, az *Egyszerű viselet*.

1892. december 10-én született **Komlós Aladár** író, költő, műfordító és irodalomtörténész. Első verseskötete, a *Voltam poéta én is* 1921-ben jelent meg, amit Szabó Lőrinc ismertetett a Nyugatban. Jelentős irodalomtörténeti munkákat írt a Nyugat első nemzedékének lírájáról, Vajda Jánosról, Reviczky Gyuláról, Komjáthy Jenőről, az egyik legfontosabb munkája *A magyar költészet Petőfitől Adyig* 1959-ben jelent meg.

December 12-én lenne 80 éves **Mészáros Károly** író, tanár, újságíró. Novelláskötetei mellett verseskötete és regénye is megjelent. Első novelláskötete, a *Magánügyek* 1983-ban látott napvilágot, az egyik legkiemelkedőbb írása a *Sötét verem* című kisregénye és a *Voltam Európában*, amely elbeszéléseket és vallomásokot tartalmaz.

December 18-án lesz **Grendel Lajos** halálának 3. évfordulója. A Kosuth- és József Attila-díjas író, kritikusnak, egyetemi tanárnak több mint harminc kötete jelent meg, köztük olyan remekművek, mint az *Éleslövészet*, *Áttételek*, *Einstein harangjai*, *Hazám Abszurdisztán*, *Utazás a semmi felé*. Köteteit több nyelvre lefordították, többek között franciára, szlovákra, lengyelre.

December 27-én lesz 77 éve, hogy **Boldog Salkaházi Sára** apáca, író, újságíró elhunyt. Közel száz zsidó megmentője a nyilas rémuralom idején. Első írása 1919. február 2-án jelent meg a kassai Esti Újságban Syphax álnéven. Később a *Katholikus nő* című lapot szerkesztette és tanított.

December 28-án lenne 98 éves **Monoszló Dezső** költő, író, műfordító. Budapesten született, majd Pozsonyba, onnan először Jugoszláviába, majd Bécsbe költözött. Az Irodalmi Szemle munkatársa, utána a Szlovákiai Írószövetség Magyar Tagozatának titkára. Jugoszláviában a Híd és más folyóiratok munkatársa, cseh és szlovák nyelvből fordított, majd Bécsben rádió- és tévéjáték-szerzőként vált ismertté. Több díjjal is kitüntették: Márai Sándor-, Arany János- és Theodor Körner-díjjal jutalmazták, Bécs városától Arany Érdemrendet, majd professzori címet kapott. Több mint harminc kötete jelent meg, többek között az *Utolsó vadászat*, *Vásárnap illata*, *A halálom utáni napon*.

megjelent

Leczó Bence első kötete, *A falu összes férfia* olyan, mintha vándorcirkusz érkezne a városba. Van benne freak-show, kifordult sci-fi-ötletek és apró groteszkek, tisztelegve a hatalmas mestereknek, mint Kafka vagy Aesopus. Az elődök előtti meghajlás, ezek gondos megválasztása különösen erős mezőnyt sorakoztat, és illő is a fiatal író eszköztárába. Az asztalt táncoltató sátrában vár Andersen és Edgar Allan Poe szelleme, a viktoriánus krimi borzongatása után a karneválban valaki ránk szól, tovább, erre feltárlanak saját, dualizmuskori, ismerősebb helyszínek, kalapot emelnek a ködlovagok, Krúdy, Cholnoky, a Suacheli – az örök városka kocsmája – pedig Rejtőt idézi, mindenki betérhet ide egy sörre a kárhozott felé félúton, vagy egy kicsit már közelebb. Leczó biztos kézzel szövi a mesét, mondatai gondosan készítik a léleknek feltalált kelepécét, amit balladának hívunk, bár ő kispórában tálalja, igazán sokszínűen, mégis már első kötetében is markáns, saját hangján. Merüljünk el a kávkádban, és szórakozzunk jól. (Horváth László Imre)



LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Balázs Boróka (1981) műfordító

Csillag Balázs (1988) prózaíró, animátor

Finta Viktória (2000) egyetemi hallgató, prózaíró

Juhász Dósa János (1969) újságíró

Juhász Kornélia (1990) költő, prózaíró

Juščák Peter (1953) szlovák író, publicista

Kiss László dr. (1950) orvos, szakíró

Kulcsár Gábor (1998) egyetemi hallgató, újságíró

M. Csepécz Szilvia (1965–2011) költő, író

Mlčúch Brenda Nicole (1999) egyetemi hallgató, prózaíró

N. Juhász Tamás (1987) irodalom- és filmkritikus

Nicolae Spătaru (1961) moldáv költő, prózaíró, műfordító

Ocskay Lilla (2001) egyetemi hallgató, prózaíró

Ollé Tamás (1996) költő

Póda Erzsébet (1965) újságíró, író

Rajczi Adrienn (1971) prózaíró

Reczai Lilla (1993) újságíró, szerkesztő

Saitos Lajos (1947) költő, szerkesztő

Tózsér Árpád (1935) költő, író, művelődéstörténész

Vasas Tamás (1989) költő

Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő

Lapszámunkat a dunaszerdahelyi **Alföldi István** keramikuskészítő műveivel illusztráltuk.

A fotókat **Ugróczky István** készítette.

rejtvény

DEMJÉN FERENC NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben a Bergendy, a V'Moto-Rock és Demjén Ferenc 34 népszerű dalát rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy újabb Demjén-sláger címét. A megfejtéseket december 20-ig várjuk a lilium@liliumaurum.sk-ra. A helyes megoldók között értékes könyvcsomagot sorsolunk ki. Novemberi rejtvényünk nyertese Kiss-Csáji László (Pozsony). Gratulálunk!

A CÉL
A GÖMB
ANGYAL
BARBARA
BLUES
DETONÁTOR
ÉBRESZTŐ
ELVESZTETT ÁLMOK
EPILOGUS
FÁZOM
FÉKTELEN ÉJ
HÍVLAK
JÉGSZÍV
JULISKA
KÁRTYA
KULCS
LASSÚ AZ ÚT

MÉLYVÍZ
MESÉLA SZEMED
MI KELL?
MIÉRT
MINDÖRÖKKÉ
MIT VÁRSZ BOLOND
NE SÍRJ
PEDÁL
SOHASE FÉLJ
SOSE ADD FEL
SZÁZ LÓERŐ
SZELLEMVASÚT
SZERELEMVONAT
SZILVESZTER
TEGNAP VOLT
TÜKÖR
ÚJÉV

K O M L Á T T E T Z S E V L E M
S O S E A D D F E L V E A M T O
D S O Z T K A L V Í H G I S L Z
E M H Z E Ü V É J Ú Ö T Z K O Á
M I A A B R K T É M V E E U V F
E N S Y L L E Ö B Á L S V L P É
Z D E T U A A L R L M L É C A K
S Ö F R E T Z S E V L I Z S N T
A R É Á S Í Z M S M Í Á É G G E
L Ö L K V B V I Z Ú V Z D R E L
É K J Y O A Y K T N A O S E T E
S K L L S E G E Ö Y E Z N G P N
E É O Ú E P I L Ó G U S Ú A É É
M N T Ö R E Ó L Z Á Z S Í T T J
D E T O N Á T O R A R A B R A B
E D Ü L A Y G N A K S I L U J L

Készítette: Z. Németh István